

XLVIII

Musiqi üzrə fənn proqramı

1.Ümumi hissə

a) Giriş

Musiqi şagirdin bədii-estetik tərbiyəsinin ən yaxşı vasitəsidir. Musiqi onun mənəvi aləmini zənginləşdirir, yaxşılığa, gözəlliyə qarşı onun münasibətini formalaşdırır. Musiqi şagirdin təhsil dəyərlərini aşkara çıxarır və eyni zamanda milli şüurun formalaşmasına kömək göstərir. Musiqinin, emosional xüsusiyyəti ilə yanaşı təfəkkür funksiyası da vardır və onun tədrisi təkcə assosiasiyalı deyil, həm də məntiqi, analitik təfəkkürün inkişafına da kömək göstərir. Bununla yanaşı, musiqi şagirdi qrupda işləməyə, intizama, qayda-qanuna alışdırır. Bundan başqa musiqi özünün yazısına malik ünsiyyət dili kimi şagirdə istənilən ictimaiyyətlə geniş əlaqə imkanlarını yaradır.

b)Musiqinin tədrisinin məqsəd və vəzifələri

Musiqinin tədrisinin məqsədi :

- şagirdi təhsilli, mədəni insan kimi formalaşdırmaq, ona musiqi aləmindən müvafiq bilik verərək layiqli insan kimi yetişdirməkdir;
- xalq və klassik musiqi nümunələri ilə tanışlıq əsasında şagirdin bədii-musiqi tərbiyəsidir;
- onu yaradıcılıq işinə cəlb etməkdən və bunun üçün zəruri olan qabiliyyət-vərdisləri inkişaf etdirməkdir.

Bu təhsil məqsədləri ilə əlaqədar gürcü rəqsinin tədrisi məktəbdə aşağıdakı məsələlərin həllini nəzərdə tutur:

- musiqini dinləmək vərdişinin formalaşdırılması;
- musiqi əsərləri ilə əlaqədar öz şəxsi münasibətlərini və musiqi incəsənəti üzrə mülahizələr yürütmək vərdişlərinin aşılması;

- təsviri-assosiasiyalı təfəkkürün inkişaf etdirilməsi;
- musiqi duyumunun və yaddaşının, ritm hissənin inkişaf etdirilməsi;
- universal kommunikasiya vasitəsi kimi musiqi yazısının öyrənilməsi.

Ümumtəhsil məktəbində musiqi fənni şagirdə ümumi və qeyri-peşəkar biliyin verilməsini nəzərdə tutur. Hər bir uşağın fərqli musiqili göstəriciləri vardır. Bunun üçün də kursun müxtəlif istiqamətləri şagirdin şəxsi maraqlarının inkişaf etdirilməsi və aşkara çıxarılması imkanını verir.

Musiqinin assosiasiyalı təbiəti fənnin başqa fənlərlə, məsələn, vizual incəsənət, teatr incəsənəti, rəqs, poeziya, bədii ədəbiyyat, tarix, riyaziyyat, informatika, fizika və s. ilə integrativlik imkanını yaradır ki, bu da tədris prosesini cəlbedici edir.

c)Pillələrin xarakteri ilə musiqinin öyrənilməsi

Musiqinin tədris planına əsasən, ümumtəhsil məktəbinin hər üç pilləsində musiqinin tədrisi nəzərdə tutulur: ibtidai və baza pillələrində icbari, orta pillədə isə seçmə fənni şəklində.

İbtidai pillədə musiqi fənninin əhəmiyyəti xüsusilə böyükdür, belə ki, uşağın anadangəlmə təbii bacarıqları, meylləri tamamilə özünü büruzə verməmişdir və onları üzə çıxarmaq, idarə etmək lazımdır. Uşaq üçün yaxın olan müxtəlif həvəsləndirici fəallıqların vasitəsi ilə onu musiqi ilə maraqlandırmaq mümkün olur. Bu pillədə musiqi fənni şagirdlərin yaradıcılıq qabiliyyətlərinin hərəkətə gətirilməsini, onların birgə yaradıcılıq proseslərinə cəlb olunmalarını və verilmiş pillədə nəzərdə tutulan biliyin ötürülməsini nəzərdə tutur.

Baza pilləsində musiqi dərslərində əldə edilmiş bilik və praktiki qabiliyyət-vərdişlər yeniyetmədə özünü dərk etmə və özünü təsdiq etmə prosesini asanlaşdırır. O, yeniyetmənin inkişafında və maraqlarının düzgün idarə olunmasında ən yaxşı vasitədir və ətraf mühitlə münasibətdə bu yaş dövrü üçün xarakterik olan tənqidi yanaşmanı əhəmiyyətli dərəcədə yumşaldır. Onu da nəzərə almaq lazımdır ki, incəsənət əsərlərini dərk etmək qabiliyyəti fərqli düşüncə və dünyagörüşə qarşı tolerantlığı nəzərdə tutur.

Orta pillədə şagirdə öz maraqlarına uyğun olaraq təklif olunan kurslardan birini seçmək imkanı verilir.

Musiqinin tədris kursunun yekun nəticələri

İbtidai və baza pillələrində

	İbtidai pillədə	Baza pilləsində
Qazanılmış bilik və qabiliyyət-vərdişlər əsasında		
Praktiki qabiliyyət-vərdişlər	Altı illiyin sonunda şagird: özünüifadə üçün musiqi dilinin elementlərindən, bədən hərəkətindən istifadə edir; həm özünün məqsədinə, eləcə də ümumi məqsədə çatmaq üçün digərləri ilə əməkdaşlıq edir.	Doqquz illiyin sonunda şagird: özünüifadə üçün musiqi və dramatik incəsənətin təsviri vasitələrindən yaradıcılıqla istifadə edir; müxtəlif fərdi və müxtəlif növ qrup işlərində iştirak edir.
Kommunikasiya və interpretasiya	Musiqi əsərləri haqqında özünün fikirlərini söyləyir və əsaslandırır; anlayır ki, musiqi kommunikasiya və özünüifadə vasitəsidir.	musiqili incəsənət nümunəsini analiz edir və konkret təsviredici vasitəni nə məqsədlə istifadə etdiyini izah edir; anlayır ki, incəsənət dünyagörüşü və kommunikasiya vasitəsidir.
Kontekstdə musiqinin dərkə	Gürcü və dünya musiqi incəsənətinin məşhur nümunələrini, incəsənətin müxtəlif sahələrini və onların əlaqələrini müzakirə edir.	Müxtəlif dövrləri və üslubları müqayisə edir və onlar arasında oxşarlıq və fərqləri müzakirə edir; müxtəlif musiqi üslubları, ardıcılığı, ifa tərzini bir-biri ilə müqayisə edir; ictimai həyatda musiqinin rolu haqqında mühakimə edir, musiqi incəsənətinin məşhur nümayəndələrini tanıyır.

ç) Musiqi fənni tədrisinin təşkili

Musiqi icbari fənn kimi I-IX siniflərdə tədris olunur. Onun tədrisinə I-III və V-VIII siniflərdə II, IV sinifdə isə - 1 akademik saat ayrılır. VIII-IX siniflərdə musiqi hər bir semestr ərzində üç saat müddətində tədris edilir: VIII sinifdə - II, IX sinifdə isə - I semestrə. Verilmiş sxem musiqi fənninin siniflər üzrə saat bölgüsünü əks etdirir:

Sınıf	I semestrə saatların miqdarı	II semestrə saatların miqdarı
I	2	2
II	2	2
III	2	2
IV	1	1
V	2	2
VI	2	2
VII	2	2
VIII	–	3
IX	3	–

d) Musiqi tədrisinin istiqamətlərinin təsviri

Musiqinin tədrisi üç istiqamətə bölünür:

- 1) praktiki qabiliyyət-vərdislər;
- 2) kommunikasiya, şərh;
- 3) musiqi əsərlərinin kontekstdə dərk edilməsi.

Tədris bütün istiqamətlər çərçivəsində paralel aparılır və bir-biri ilə sıx qarşılıqlı əlaqədədir.

Praktiki qabiliyyət-vərdişlər

Bu istiqamət çərçivələrində şagirdlərə praktiki vərdişlər aşılanır və formalaşdırılır ki, bu da onların yaradıcılıq qabiliyyətlərinin üzə çıxmasına və hərəkətə gəlməsinə xidmət edir.

Şagirdlər dinlədikləri musiqi əsərlərinin emosional-növ məzmununu, yaxud da öz aləmində qəbul etdikləri musiqi təəssüratlarını əks etdirirlər. Bunun üçün onlar musiqi dərslərində tanış olduqları təsvirin uyğun formalarını və təsviri üsullarını seçir və bunlardan istifadə edirlər. Bundan başqa, musiqi dərslərində şagirdlər planlaşdırma, təşkil etmə, qrupda işləmək vərdişlərinə yiyələnirlər.

Kommunikasiya, şərh

Kommunikasiya dili kimi qəbul edilmiş musiqi çoxşaxəli və çoxnövli şərh imkanını verir. Bu istiqamət çərçivəsində şagirdlər musiqini dinləməyə, qiymətləndirməyə, fikri aydın ifadə etməyə, mübahisə, müzakirə zamanı uyğun gələn kitab dili və davranış normalarına əməl etməklə öz baxışlarını təsdiq etməyə alışırlar, eləcə də qrupda iş metodlarına yiyələnir, onlarda qiymətləndirmə və özünüqiymətləndirmə qabiliyyəti inkişaf edir. Şagirdlər müxtəlif tədbirlərə gedir və iştirak edirlər. Öyrənirlər ki, musiqi-incəsənət əsərləri həmişə müəyyən ideyaları ifadə edir.

Kontekstdə musiqi əsərlərinin dərk edilməsi

Bu istiqamət çərçivələrində şagirdlər dinlənmiş əsərlərin – gürcü (xalq və peşəkar) və dünya musiqi mədəniyyətinin tanınmış nümunələri barədə informasiya alır və onları mədəni və tarixi kontekstdə əlaqələndirirlər. Bu informasiya müxtəlif üsullarla, gündəlik hadisələrlə, şagirdlərin təcrübəsi ilə əlaqələndirilir. Onlar gürcü və dünya musiqi mədəniyyətinin nümayəndələri ilə - bəstəkarlarla və ifaçılarla, musiqi alətləri ilə, müxtəlif musiqi kollektivləri ilə tanış olurlar.

e) Musiqidə qiymətləndirmə

Qiymətləndirmənin komponentləri

Ev və məktəb tapşırıqlarının komponentləri

Aşağıdakı bilik və qabiliyyətlər qiymətləndirilir:

- musiqi incəsənətində öyrənilmiş nümunələrin biliyi;
- musiqi tarixi və nəzəriyyəsinin ümumi məsələlərinin biliyi;
- musiqi yazısı biliyi;
- musiqi terminologiyası biliyi;
- musiqili-kompüter proqramlarının biliyi;
- yaradıcılıq;
- improvizasiyalılıq;
- musiqi dinləmək qabiliyyəti;
- musiqi duyumu;
- musiqi yaddaşı;
- ritmi hiss etmək;
- təqdimat (prezentasiya) qabiliyyəti;
- sosial qabiliyyətlər;
- öz fikrini əsaslandırmaq qabiliyyəti;
- tolerantlıq.

Bilik və qabiliyyət-vərdislər aşağıdakı fəallıqlarla qiymətləndirilirlər:

Ev tapşırıqları

- materialın axtarılması;

- referatın hazırlanması;
- rəyin yazılması;
- mətnin (ədəbi və not) öyrədilməsi;
- musiqili-kompüter proqramlarından istifadə etməklə tapşırığın yerinə yetirilməsi və s.

Sınıf tapşırıqları

- Yaradıcılıq fəaliyyətində iştirak etmək: mahnı, improvizasiya, musiqili-dramatik kompozisiyalar, musiqili kompozisiyalı proqramları yaratmaq;
- konsert, tamaşa məşqlərində iştirak etmək;
- layihənin hazırlanması;
- musiqinin dinlənilməsi və bununla əlaqəli tapşırıqların yerinə yetirilməsi;
- özünün və başqasının ifasının/yaradıcılığının müzakirəsində iştirak etmək;
- musiqi əsərlərinin kontekstinin müzakirəsi;
- müxtəlif fəallıqların planlaşdırılması və hazırlanması;
- öz əsərinin, yaradıcılıq fəaliyyətinin təqdimatı;
- müxtəlif tapşırıqların yerinə yetirilməsi zamanı musiqi yazısından istifadə etmək və s.

Yekun tapşırığın komponenti

Yekun tapşırığın komponenti təlim-tədrisin nəticəsi ilə əlaqədardır. Bu komponentdə bir tədris hissəsinin (mövzu, fəsil, paraqraf, məsələ) öyrənilməsi və mənimsənilməsi nəticəsində əldə edilmiş nəticələr yoxlanılmalıdır. Şagird konkret tədris vahidi başa çatdırıldıqda musiqi standartı ilə müəyyənləşdirilmiş bilik və vərdişlərini nümayiş etdirməyi bacarmalıdır. Buna müvafiq olaraq, yekun tapşırıqlar musiqinin **standartlarla müəyyənləşdirilmiş nəticələrini** yoxlamalıdır.

Yekun tapşırıqlarının növləri

Standartın tələblərini yerinə yetirmək üçün yekun tapşırıqlarının rəngarəng formalarından istifadə etmək tövsiyə edilir. Musiqi üzrə yekun tapşırıqlarının növləri aşağıdakılar ola bilər:

- konsert/tamaşa;
- viktorina;
- məruzə-referat;
- mühazirə-konsert;
- təqdimat;
- testləşdirmə;
- imtahan;
- layihə.

Şagird tərəfindən yerinə yetirilmiş layihənin ehtimal olunan mövzuları:

tematik tamaşanın/konsertin keçirilməsi, televiziya verilişinin, radio verilişinin, tamaşanın hazırlanması; qəzet, jurnal, not albomunun hazırlanması; mahnı, musiqi əsəri və ya başqa mövzuda klip çəkilməsi, tanınmış bəstəkarın, müğənninin, rejissorun məktəbə dəvət olunması, görüşün təşkili və aparılması və s.

Yekun tapşırıqları ilə təmin olunan tələblər

- tapşırığın hər bir tipinə öz qiymətinin ümumi rubrikası əlavə olunmalıdır;
- ümumi rubrika konkret tapşırığın şərti və keçilmiş materialın nəzərə alınması ilə dəqiqləşdirilməlidir;
- 10 bal rubrikaya daxil olan meyarlara bölünməlidir;
- standartın yekun tapşırığın yoxlanışına xidmət edən nəticələri göstərilməlidir.

Nümunə: sinif yoldaşlarını musiqi əsəri ilə tanış etmək

Təqdimat hazırlayın və öz sinif yoldaşlarınızı instrumental konsert nümunəsi ilə tanış edin. Bunun üçün:

1. sadalanmış janrın xoşunuza gələn musiqi əsərlərini axtarın, dinləyin və seçin;
2. sizin məqsədiniz seçilmiş musiqi nömrəsini sinif yoldaşlarınıza təqdim etməkdən və onların münasibətini müəyyən etməkdən ibarətdir;
3. əsas tematik materialın həm solo aləti ilə, eləcə də orkestrin partiyasında səslənən fraqmentlərini, eləcə də musiqi materialının inkişafının xüsusilə maraqlı təəssürat bağışlayan hissələrini seçin və sinif yoldaşlarınıza tanış edin;
4. seçilmiş əsər barədə faktiki material toplayın – dövr, üslub, bəstəkar, əsərlər (janr, üslub, solo aləti, ifaçıların tərkibi), ifaçı, dirijor, ifaçılar kollektivi, salon (arzuya əsasən);
  - çalışın, musiqini və verbal materialı elə bölüşdürün ki, şagirdlər tərəfindən maraq azalmasın. Tələbata uyğun olaraq vizual materialdan da – video yazılar, foto, not mətni – istifadə edin;
  - gözlənilmədiyi kimi, təqdimat zamanı seçilmiş əsərlərlə əlaqədar bütün məsələləri xırdalıqlarla müzakirə edə bilməzsiniz. Çalışın, öz dostlarınızı əsərlərlə əlaqədar əsas informasiya ilə qısaca tanış edin. Təqdimatı hazırlayarkən onların maraqlarını, biliyini nəzərə alın; sizin dostlarınız tərəfindən əsərlərə maraq oyadan və bu əsərlərin yaxşı dərk edilməsinə kömək göstərən məsələlərə diqqət yetirin;
  - təqdimatın axıncı hissəsi – sual-cavab üçün hazırlaşın. Ehtimal olunan sualları əvvəlcədən müəyyənləşdirin və cavabları formalaşdırın. Paralellərin yaranmasından çəkinməyin. Cavab ola bilsin ki, musiqi materialı ilə də verilə bilər. Musiqini nə qədər mənimsədiyiniz burada aşkara çıxacaqdır;
  - texniki məsələləri qaydasına salmaq üçün assistentin köməyindən istifadə edin.

Meyarlar

1. materiala yiyələnmək;
2. kommunikasiya;
3. təşkilati məsələlər;
4. yaradıcılıq.

1. Materiala yiyələnmək (bilik və qabiliyyətlər) 0-3

- Tələbata uyğun musiqi nömrələrinin seçilməsi;
- əsas tematik materialı (başlıca və köməkçi mövzular) əks etdirən musiqi parçalarının seçilməsi;
- rəngarəng informasiyanın təqdimatı zamanı əsərlə əlaqədar müxtəlif məsələlərin təqdim olunması;
- suallara ətraflı cavabın verilməsi.

2. Kommunikasiya 0-3

- musiqi əsərlərinə qarşı öz münasibətini göstərmək;
- materialın auditoriya üçün əlçatan şəkildə təqdim edilməsi və maraqlandırma;
- informasiyanın aydın, anlaşılıqlı şəkildə verilməsi;
- suallara cavab verərkən dəqiqlik.

3. Təşkilati məsələlər 0-1

- texniki məsələlərin qaydaya salınması.

4. Yaradıcılıq 0-3

- əsərlərlə əlaqəli informasiyalar seçmək və sinif yoldaşları ilə onları tanış etmək;
- çıxış zamanı material (audio, vizual, verbal) dəyişikliklərin planlaşdırılması;
- əsərlərlə əlaqədar öz münasibətlərini əks etdirmək.

XLIX Fəsil

İbtidai mərhələdə fənn kompetensiyaları

I Sınıf

Musiqi

Standart

İstiqamətlərə əsasən ilin sonunda nail olunacaq nəticələr

Praktiki qabiliyyət-vərdislər	Kommunikasiya, şərh	Kontekstdə musiqi nümunələrinin dərk edilməsi
Mus.I.1. Şagird musiqi dili ilə öyrəndiyi elementləri tanıya bilir və onlardan ritmik-intonasiyalı məşqlərdə istifadə edə bilər. Mus.I.2. Şagird mahnını tək və ya başqaları ilə birlikdə ifa edə bilər. Mus.I.3. Şagird müəyyən əhval-ruhiyyəni ötürmək üçün təsvirin müxtəlif formalarına müraciət edə bilər.	Mus.I.4. Şagird dinlənilmiş musiqi əsərləri barədə öz münasibətini əks etdirə bilər. Mus.I.5. Şagird öyrəndiyi musiqi terminlərindən istifadə edə bilər. Mus.I.6. Şagird müxtəlif növ tədbirlərdə iştirak edə bilər. Mus.I.7. Şagirdin başqasının yaradıcılığına və fikrinə hörmətlə yanaşmaq qabiliyyəti vardır.	Mus.I.8. Şagird dinlənilmiş əsərləri gündəlik həyatla əlaqələndirə bilər. Mus.I.9. Şagird öyrəndiyi musiqi alətlərini tanıyır. Mus.I.10. Şagird ətraf mühitdə eşitdiyi səsləri fərqləndirə bilər.

İlin sonunda nail olunan nəticələr və onların indikatorları

İstiqamət: praktiki qabiliyyət-vərdislər

Mus.I.1. Şagird musiqi dili ilə öyrəndiyi elementləri tanıya bilir və onlardan ritmik-intonasiyalı məşqlərdə istifadə edə bilir.

Nəticə göz önündədir, əgər şagird:

- ətraf mühitdə musiqili və qeyri-musiqili səsləri tanıyırsa;
- yüksəksəsli və alçaqsəsliliyi fərqləndirə bilirsə;
- səsi zümzümə, alətləri ucadan və alçaqdan, uzun və parça-parça, qısa səsləndirə bilirsə;
- eyni tonda mahnı ilə sadə ritmik melodiyaları təkrar edir , səs ucalıqlarını dəyişə bilirsə;
- ritmik və qeyri -ritmik taqqıltıları fərqləndirə bilirsə;
- sadə ritmik parçanı əl çalmaqla və taqqıltı ilə təkrar edə bilirsə;
- taktın güclü anını əl çalmaqla, ayaq zərbələri ilə ayıra bilirsə.

Mus.I.2. Şagird mahnını tək və ya kollektivlə birgə ifa edə bilər.

Nəticə göz önündədir, əgər şagird:

- səsləri, musiqi parçalarını mahnı ilə təkrar edə bilirsə;
- musiqiyə, müəllimin mahnısına, akkompamentinə ritmik əl çalma ilə qoşula bilirsə;
- akkompamentlə və ya müəllimlə birlikdə sadə birsəsli mahnıları ifa edə bilirsə;
- sinif yoldaşları ilə birlikdə sadə birsəsli mahnıları ifa edə bilirsə;
- Mahnı zamanı müəllimin işarələrinə (*sakit, ucadan, tez, yavaş*) düzgün reaksiya verə bilirsə.

Mus.I.3. Şagird müəyyən əhval-ruhiyyəni ötürmək üçün müxtəlif təsvir formalarına müraciət edə bilər.

Nəticə göz önündədir, əgər şagird:

- səs, hərəkət, mimika, jest, əl çalma, səs-küy vasitəsi ilə bu və ya digər əhval-ruhiyyəni ifadə edə bilirsə;

- dinlənilmiş musiqi əsərlərini müxtəlif oyunlara (*gizlənpaç, qaçdı-tutdu, dava-dava və s.*) oxşada bilirsə və müvafiq mətn yarada bilirsə;
- musiqi vasitəsi ilə yaranmış emosiyaları bədən hərəkətləri ilə əks etdirə bilirsə.

İstiqamət: kommunikasiya və şərh

Mus.I.4. Şagird dinlənilmiş musiqi əsərlərində öz münasibətini əks etdirə bilər.

Nəticə göz önündədir, əgər şagird:

- dinlənilmiş əsərlərlə əlaqəli özünün müsbət və ya mənfi münasibətlərini əks etdirə bilirsə;
- tanış və tanış olmayan melodiyları bir-birindən seçirsə;
- dinləyən zaman əl çalma, mahnı və hərəkətlə, musiqiyə qoşula bilirsə;
- musiqi ilə yaranmış əhval-ruhiyyəni, emosiyaları ötürə bilirsə.

Mus.I.5. Şagird öyrəndiyi musiqi terminlərindən istifadə edə bilər.

Nəticə göz önündədir, əgər şagird:

- söhbət zamanı öyrəndiyi terminləri düzgün tələffüz edirsə;
- lazım gəldikdə onları elementar surətdə izah edə bilirsə;
- tanış olmayan termin, söz eşidərkən onların əhəmiyyətini dəqiqləşdirmək məqsədi ilə suallar verir.

Mus.I.6. Şagird müxtəlif növ tədbirlərdə iştirak edə bilər.

Nəticə göz önündədir, əgər şagird:

- oyunlarda, sinif bayramında, tematik tədbirlərdə iştirak edirsə;
- konsertlərə, tamaşalara gedirsə.

Mus.I.7. Şagirdin başqasının yaradıcılığına və fikrinə hörmətlə yanaşmaq qabiliyyəti vardır.

Nəticə göz önündədir, əgər şagird:

- başqasının mahnısı, söhbət zamanı əxlaq qaydalarına riayət edirsə;
- yaradıcılıq prosesində (*mahnı, etüd, rəqs, çalğı, konsert çıxışı*) öz sinif yoldaşlarını dəstəkləyir və həvəsləndirirsə.

İstiqamət: kontekstdə musiqi əsərlərini dərk etmə.

Mus.I.8. Şagird dinlənilmiş əsərləri gündəlik həyatla əlaqələndirə bilər.

Nəticə göz önündədir, əgər şagird:

- öyrədilmiş uşaq mahnılarını tanıyarsa;
- bu və ya digər musiqi əsərlərini harada və hansı şəraitdə dinlədiyini yada sala bilirsə;
- özünün sevimli musiqi əsərlərini yada salırsa;
- musiqi əsərlərinin məzmunu ilə əlaqədar suallar verir, oxşar süjetləri, personajları yadına sala bilirsə;
- vizual materialı musiqi əsəri ilə əlaqələndirə və öz təəssuratlarını (*foto, video-yazı...*) yada sala bilirsə.

Mus.I.9. Şagird öyrəndiyi musiqi alətlərini tanıyır.

Nəticə göz önündədir, əgər şagird:

- tanış musiqi alətlərini sadalaya bilirsə;
- onları formalarına görə tanıya bilirsə;
- alətlərin səslənməsini fərqləndirə bilirsə.

Mus.I.10. Şagird ətraf mühitdə eşitdiyi səsləri fərqləndirə bilər.

Nəticə göz önündədir, əgər şagird:

- səsin haradan gəldiyi mənbəni (telefon zəngi, maşın əyləci..., quş civiltisi, yarpaqların xışıltısı...) aydınlaşdırma və onlara oxşada bilirsə;
- səsin əks olunmasının davamlılığını (*uzun müddətli, qısa müddətli*) müəyyənləşdirir və onu təkrar edə bilirsə;
- səslə əlaqədar münasibətlərini (*xoşlayır, xoşlamır*) bildirirsə.

Programın məzmunu

Melodik-ritmik məşğələlər:

- Səs (qısa-uzun, musiqili-qeyri-musiqili...), səslənmənin gücü (yüksək-alçaq);
- Musiqi dilinin elementləri: melodiya (diatonik); ritm (dördə bir və səkkizdə bir uzunluqlu, 2-4 takt), 2/4, 2/3 metr.

Mahnı:

- müşayiət ilə mahnı;
- fərdi və sinif yoldaşları ilə birlikdə mahnı;
- Uşaq, xalq və klassik repertuardan sadə birsəsli mahnılar, məsələn: *“Leysan yağışı”*, *“Alabəzək kəpənək”*, *“Lalə”*, *“Evdə günəş”*; *M.Davitaşvili – “Çito, çito, nasara”*, *“Bu yazıq dovşan”*, *L.İaşvili – “Krici, krici”*; *Q.Daraxvelidze – “Qar dənəcikləri”*; *İ.Qurqulia – “Açu, açu”*; *İ.Brams – “Nana”*; *V.A.Mosart – “Nana”*; *C.Pierponter – “Jinngle Bells”*; *“Twinkle Twinkle Little Star”* və s.

Əhval-ruhiyyənin ötürülməsi:

- sevinc, kədər, qorxu, qəzəb və s.;
- səslə, hərəkətlə, mimika ilə, jestlə.

Musiqi terminləri:

- ucadan, alçaqdan, tez, yavaş;
- bəstəkar, pyes, konsert, məşq etmə, orkestr, ansambl, dirijor, solist, akkompəniment;
- öyrənilən alətlərin adları.

Səsin yayılma mənbəyi:

- Təbiət, küçə, ev.

Tədbirlər:

- Yeni il, bahar, payız mövzularında sinif bayramı.

Kontekstdə musiqi əsərlərinin dərk olunması:

- İnformasiya: mahnının mətni, süjeti, tanınmış musiqiçilərin tərcümeyi-hallarından maraqlı epizodlar.

Xalq və klassik musiqi alətləri:

- salamuri, nağara, qudastviri;
- fortepiano, violino, fleyta, ksilofon.

Tövsiyə oluna biləcək dinlənilən material:

- Xalq mahnıları, klassik əsərlərdən fraqmentlər, uşaq proqramı pyesləri, məsələn: *qudastvirdə “Mestviruli”, “Nana”, “İavnana”, “Alabəzək kəpənək”, “Leysan yağışı gəldi” (üçsəsli variantda); “Ah, Lazare, Lazare”, “Evdə günəş”, “Müqəddəs Allah” kilsə xoru, nağarada “Xorumi”, “Simdi” Osetin rəqsi, “Frere Jacques” fransız uşaq mahnısı, “Ride the chariot” Spiri Uelsi; Z.Paliaşvili, İ.Keçağmadze – Gürcüstanın dövlət himni; Z.Paliaşvili – “Daisi” operasından “Gürcü” rəqsi; S.Sinsadze – “Güləşəngi”/ “Lale” / “İndi-mindi” kvartet miniatürü; R.Lağidze – “Ana dilinə himn”, “Güləşəngi” orkestr pyesi; İ.S.Bax – “Qudastviri”, “Zarafat” (fleytanın solosu ilə) # 2 süjetindən; K.V.Qluk – “Orfevs” operasından fleyta üçün “Melodiya”; İ.Haydn – HOB.37, re major, I hissə; V.A.Mosart – Fa major menueti; E.Qriq – “Per-qyunt” süjetindən “Dağ çarının mağarası”; P.Çaykovski – “Qu gölü” baletindən “Kiçik quların rəqsi”, “Uşaq albomu”-ndan “Kiçik əsgərlərin marşı”; N.Rimski – Korsakov – “Arının uçuşu”; K.Sens- “Heyvanların karnavalı) silsiləsindən “Fil”; L.Bethoven – “Dağsiçanı” və s.*

II Sınıf

Musiqi

Standart

İstiqamətlərə əsasən ilin sonunda nail olunacaq nəticələr

Praktiki qabiliyyət-vərdişlər	Kommunikasiya, Şərh	Kontekstdə musiqi nümunələrinin dərk edilməsi
Mus.II.1. Şagird musiqi dili ilə öyrəndiyi elementləri tanıya və onlardan melodik- ritmik məşqlərdə istifadə edə bilər. Mus.II.2. Şagird mahnını tək və ya başqaları ilə birlikdə oxuya bilər. Mus.II.3. Şagird müəyyən əhval-ruhiyyəni vermək üçün təsvirin müxtəlif formalarına müraciət edə bilər. Mus.II.4. Şagird dinlənmiş musiqi əsərləri barədə öz münasibətini əks etdirə bilər. Mus.II.5. Şagird öyrəndiyi musiqi terminlərindən istifadə edə bilər.	Mus.II.6. Şagird müxtəlif növ tədbirlərdə iştirak edə bilər. Mus.II.7. Şagirdin başqasının yaradıcılığına və fikrinə hörmətlə yanaşmaq qabiliyyəti vardır. Mus.II.8. Şagird başa düşür və nümayiş etdirə bilər ki, musiqi duğuların və əhval-ruhiyyələrin əks olunduğu vasitədir. Mus.II.9. Şagird yaradıcılıq peşələrini fərqləndirə və onları incəsənətin konkret nümunələri ilə əlaqələndirə bilər.	Mus.II.10. Şagird dinlədiyi əsəri gündəlik həyatla əlaqələndirə bilər. Mus.II.11. Şagird öyrəndiyi musiqi alətlərini tanıyır. Mus.II.12. Şagird ətraf mühitdə eşitdiyi səsləri fərqləndirə bilər.

Ilin sonunda nail olunacaq nəticələr və onların indikatorları

İstiqamət: praktiki qabiliyyət-vərdislər

Mus.II.1. Şagird musiqi dili ilə öyrəndiyi elementləri tanıya və onlardan melodik-ritmik məşqlərdə istifadə edə bilər.

Nəticə göz önündədir, əgər şagird:

- bir tonda mahnı ilə sadə ritmik melodiyanı təkrar edir, səslərin yüksəkliyini, tempini dəyişirsə;
- yavaş və tez templəri fərqləndirə bilirsə;
- melodiyanın, tempin, səslərin gücünə əsasən konkret musiqi parçasını xarakterizə edə bilirsə;
- əl çalmala, taqqıltı ilə sadə ritmik melodiyaları təkrar edirsə;
- sinif yoldaşları ilə birlikdə oyun alətlərindən və ya/müxtəlif əşyalardan təşkil edilmiş “ansamblda”, “orkestrdə” ifa edirsə.

Mus.II.2. Şagird mahnını tək və ya başqaları ilə birlikdə ifa edə bilər.

Nəticə göz önündədir, əgər şagird:

- sinif yoldaşları ilə birlikdə sadə birsəsli mahnıları ifa edə bilirsə;
- musiqi parçalarını mahnı ilə təkrar edirsə;
- mahnının ayrı-ayrı parçalarını ifa edərkən sinif yoldaşları ilə əvəzlənirsə;
- sinif yoldaşları ilə birlikdə populyar melodiyaları və birsəsli mahnıları oxuya bilirsə;
- musiqi müəlliminin göstərişlərinə (*sakit, ucadan, yavaş, tez, birlikdə, başdan...*) reaksiya verir.

Mus.II.3. Şagird müəyyən əhval-ruhiyyəni ötürmək üçün müxtəlif təsvir vasitələrinə müraciət edə bilər.

Nəticə göz önündədir, əgər şagird:

- səsin, hərəkətin, rəqsin, mimikanın, jestin, oyunun vasitəsi ilə bu və ya digər əhval-ruhiyyəni ifadə edə bilirsə;
- alətə toxunarkən, səs-küy, əl çalma, şəkil vasitəsi ilə eyni əhval-ruhiyyəni əks edə bilirsə;
- musiqi əsərlərindən alınmış əhval-ruhiyyəni ötürmək üçün başqaları ilə birlikdə müvafiq improvizasiyalı mətnləri əlavə etməklə oynaya bilirsə;
- musiqinin yaratdığı emosiyaları bədən hərəkətləri ilə əks etdirə bilirsə.

İstiqamət: kommunikasiya və şərh

Mus.II.4. Şagird dinlənmiş musiqi əsərləri barədə öz münasibətini əks etdirə bilər.

Nəticə göz önündədir, əgər şagird:

- dinlənmiş əsərlərlə əlaqədar özünün müsbət və ya mənfi münasibətini əks etdirə bilirsə;
- musiqi davranışını, sadə musiqi parçasını təkrar edə bilirsə;
- tanış və tanış olmayan melodiyları, tanış və tanış olmayan mövzunu bir-birindən seçirsə;
- təkrar dinləyərkən, mahnı ilə, rəqslə, musiqiyə qoşula bilirsə, dinləyərkən “dirijorluq” edirsə;
- musiqi ilə yaranmış əhval-ruhiyyəni, emosiyaları şəkildə verə bilirsə və mümkün qədər bu şəkli canlandırmağa bilirsə.

Mus.II.5. Şagird öyrəndiyi musiqi terminlərindən istifadə edə bilər.

Nəticə göz önündədir, əgər şagird:

- söhbət zamanı öyrəndiyi terminləri düzgün tələffüz edirsə;
- lazım gəldikdə onları izah edə bilirsə;
- Ona naməlum musiqi aləti, məfhumun adını dəqiqləşdirmək məqsədi ilə suallar qoyursa.

Mus.II.6. Şagird müxtəlif növ tədbirlərdə iştirak edə bilər.

Nəticə göz önündədir, əgər şagird:

- sinif bayramında, tematik tədbirlərdə - yeni il, bahar, payız tədbirlərində iştirak edərsə;
- məktəbin hesabat konsertinə gedərsə.

Mus.II.7. Şagirdin başqasının yaradıcılığına və fikrinə hörmətlə yanaşmaq qabiliyyəti vardır.

Nəticə göz önündədir, əgər şagird:

- başqasının mahnısı, söhbət zamanı əxlaq qaydalarına əməl edərsə;
- başqasının əl işinə ehtiyatla yanaşırsa;
- fərqli fikirləri nəzərə alırsa.

Mus.II.8. Şagird başa düşür və nümayiş etdirə bilər ki, musiqi duyğuların və əhval-ruhiyyənin əks olunduğu vasitədir.

Nəticə göz önündədir, əgər şagird:

- musiqini dinləməklə oyanmış təəssuratlarını danışa bilərsə;
- musiqi fraqmentinin melodiyasını, dinamikasını, tempini, ritmini konkret əhval-ruhiyyə ilə əlaqələndirə bilərsə;
- sinif yoldaşları tərəfindən mahnı, zümzümə vasitəsi ilə verilmiş əhval-ruhiyyəni, hissləri tanıya bilərsə.

İstiqamət: kontekstdə musiqi əsərlərinin dərk edilməsi

Mus.II.9. Şagird yaradıcılıq peşələrini fərqləndirə və onları incəsənətin konkret nümunələri ilə əlaqələndirə bilər.

Nəticə göz önündədir, əgər şagird:

- bəstəkarın, rəssamın, heykəltəraşın, şairin, yazıçının peşələrini fərqləndirə və onlarla əlaqədar bir və ya bir neçə əsərin adını çəkə bilərsə;

- öz ətrafında incəsənət əsərlərini tanıya bilirsə;
- incəsənət nümunəsini gördükdən, dinlədikdən sonra müəllifin peşəsini deyə bilirsə.

Mus.II.10. Şagird dinlədiyi əsəri gündəlik həyatla əlaqələndirə bilər.

Nəticə göz önündədir, əgər şagird:

- özünün sevdiyi musiqi əsərlərini harada, hansı mühitdə dinlədiyini yada sala bilirsə;
- musiqi əsərləri ilə əlaqədar deyilənləri, tarixi, məzmunu danışa bilirsə və bunun ətrafında suallara cavab verə bilirsə;
- musiqi əsərlərinin müəllifləri, süjetləri, tarixi, ifaçıları ilə əlaqədar suallar qoya bilirsə;
- musiqi nömrələrinin hansı qəhrəmanla assosiasiya yaratdığını yada sala bilirsə;
- vizual materialı (*foto, video*) musiqi əsəri ilə əlaqələndirə və öz şəxsi təəssüratını yada sala bilirsə.

Mus.II.11. Şagird öyrəndiyi musiqi alətlərini tanıyır.

Nəticə göz önündədir, əgər şagird:

- Aləti formasına görə tanıya bilirsə;
- Səsləndirilən zaman solonu tanıya bilirsə;
- Onlara çalmaq imitasiyasını bədən hərəkəti ilə əks etdirirsə.

Mus.II.12. Şagird ətraf mühitdə eşitdiyi səsləri fərqləndirə bilər.

Nəticə göz önündədir, əgər şagird:

- təbii və süni səsləri fərqləndirə bilirsə;
- hər bir səsi (*civiltini, fiti, qıçırtını...*) düzgün müəyyənləşdirə bilirsə.

Programın məzmunu

Melodik-ritmik məşğələlər:

- musiqi dilinin elementləri: melodiya (diatonik); ritm (yarı, dördə bir və səkkizdə bir uzunluqlu fasilə), səslənmənin gücü (dinamik nyüanslar), ritm, temp (tez-yavaş), xoş səslə, xoşagəlməz səslənmə.

Mahnı:

- Müşayiət ilə mahnı;
- Uşaq, xalq və klassik repertuardan sadə birsəsli mahnılar, məsələn, “Lazare”, “Salam, quşcuğazlar”, İavnana”, “Birinci yadıma düşür”, “Bu beşik dülgər işi”; M.Davitaşvili – “Manananın mahnısı”, G.Sabadze – “Ana-bana”, “Vera məhəlləsinin melodiyları” kinofilmindən; L.İaşvili – “Komşi, komşi, komara”, M.Otiaşvili – “Noye babanın sandığı” “Leysan yağışı”, “Alabəzək kəpənək”, L.Bethoven – “Dağsiçanı”, R.Rocers – “Do, Re, Mi”; “Alpbabet”; erməni uşaq mahnısı “Kerin Yekav Mer Baky” və s.

Əhval-ruhiyyənin ötürülməsi:

- səslə, hərəkətlə, mimika ilə, jestlə, rəqslə, oyunla;
- etüdlərin ifa olunması.

Musiqi terminləri:

- melodiya, ritm, uzunluq, pauza, ritm, temp;
- templər: Allegro-tez, Adagio-yavaş;
- dinamik nyuanslar: Forte-ucadan, Piano-alçaqdan;
- bəstəkar, pyes, konsert, məşq etmə, solist, akompanement, balet, opera;
- öyrənilmiş alətlərin adları.

İş formaları:

- fərdi və qrup halında.

Səsin yayılma mənbəyi:

- təbiət, küçə, konsert salonu, ev.

Tədbirlər:

- sinif şənliyi;
- ictimai konsert, tamaşa.

Kontekstdə musiqi əsərlərinin dərk olunması:

- musiqi əsərləri barədə informasiya: mətn, süjet, müəllif;
- yaradıcılıq peşələri ilə tanışlıq: rəssam, bəstəkar, şair və s.

Musiqi alətləri:

- panduri, çonquri, diplipito, arfa, çelo, gitara, litavrlar, şeypur.

Dinlənilən material:

- xalq mahnıları, gürcü və xarici əsərlərdən fraqmentlər, uşaq proqram pyesləri, tanınmış musiqi əsərlərindən əhval-ruhiyyə fraqmentləri, məsələn, “Ağalar”, “Sisa, tura”, “Şina vorgil”; “Sən tənəksən” kilsə xoru, Mikis Teodorakis – “Sirtaki”, Z.Paliaşvili – “Daisi” operasından “Sanqala və qızçığaz”; V.Dolidze – “Gürcü” rəqsi, “Keto və Kote” operasından Siko ilə Sakonun misraları; S.Sinsadze – Kvartet miniatürü - “Kənd rəqsi”/ “Çobanvari”/ “Arvadım ürəkləndi”; Q.Sabadze – “Vera məhəlləsinin melodiyaları” kinofilmindən “İyirmi beş dekabrda”; İ.S.Bax – “Anna Maqdalinanın dəftərindən” menueti re minor; V.A.Mosart – “Kiçik gecə serenadası”, I hissə; L.Bethoven – “Elizaya”, Fortepiano miniatürü; F.Şubert – “Kalmaxi” mahnısı; E.Qriq – “Peer qiyunt” sujetindən “Anitranın rəqsi”; R.Şuman – “İgid atlı”; İ.Brams – “Macar rəqsi” # 5; K.Sen-Sans – “Heyvanların karnavalı” silsiləsindən “Akvarium”; P.Çaykovski – “Maknatuna” baletindən nəfəsli alətdə “Güllərin valsı”, “Trepak”, “Neapol mahnısı” nəfəsli alətdə; S.Prokofyev – “Klassik simfoniya” qavot, III hissə; K.Coplini – “Maple Leaf rag”, R.Rocers – “Musiqi melodiyaları” müzikli və s.

III Sınıf

Musiqi

Standart

İstiqamətlərə əsasən ilin sonunda nail olunacaq nəticələr

Praktiki qabiliyyət- vərdislər	Kommunikasiya, Şərh	Kontekstdə musiqi nümunələrinin dərk

		edilməsi
Mus.III.1. Şagird musiqi dili ilə öyrəndiyi elementləri tanıya və onlardan melodik-ritmik məşqlərdə istifadə edə bilər. Mus.III.2. Şagird mahnını tək və ya başqaları ilə birlikdə oxuya bilər. Mus.III.3. Şagird müəyyən əhval-ruhiyyəni vermək üçün müxtəlif təsvir formalarna müraciət edə bilər. Mus.III.4. Şagird musiqi əlifbası ilə öyrədilmiş nümunəni tanıya bilər. Mus.III.5. Şagird özünün tədris fəaliyyətini təşkil edə bilər.	Mus.III.6. Şagird qrupda işləyə bilər. Mus.III.7. Şagird dinlənmiş musiqi əsərləri barədə öz münasibətini əks etdirə bilər. Mus.III.8. Şagird öyrədilmiş musiqi terminlərindən istifadə edə bilər. Mus.III.9. Şagird müxtəlif növ tədbirdə iştirak edə bilər. Mus.III.10. Şagirdin başqasının yaradıcılığına və fikrinə hörmətlə yanaşmaq qabiliyyəti vardır. Mus.III.11. Şagird başa düşür və nümayiş etdirə bilər ki, musiqi duyğuların və əhval-ruhiyyənin əks olunduğu vasitədir.	Mus.III.12. Şagird incəsənət sahələrini və incəsənətlə əlaqədar peşələri fərqləndirə bilər. Mus.III.13. Şagird dinlədiyi əsəri gündəlik həyatla əlaqələndirə bilər. Mus.III.14. Şagird öyrəndiyi musiqi alətlərini bir-birindən fərqləndirə bilər.

İlin sonunda nail olunan nəticələr və onların indikatorları

İstiqamət: praktiki qabiliyyət-vərdislər

Mus.III.1. Şagird musiqi dili ilə öyrəndiyi elementləri tanıya və onlardan melodik-ritmik məşğələlərdə istifadə edə bilər.

Nəticə göz önündədir, əgər şagird:

- oxuduğu, musiqi alətində ifa etdiyi zaman musiqi səslərinin uzunluğunu fərqləndirə bilir;
- yavaş və tez ifanı, ucadan və alçaqdan səsləndirilən musiqi parçalarını dinləyərkən onları fərqləndirə bilir;
- müxtəlif yüksəklikdə səsləndirilən musiqi parçasını dinləyərkən (*yüksək-aşağı*) registrləri fərqləndirə bilir;
- rəqs, hərəkət vasitəsi ilə (*vals, polka*) iki və üçdə iki metri fərqləndirə bilir;
- mahnı oxuyarkən, musiqi dinləyərkən vurğu ilə taktın güclü vaxtını ayıra bilir;
- musiqinin ritmini ayaq taqqıltıları, əl çalmala ifa edə bilir;
- sinif yoldaşları ilə birlikdə musiqiyə qoşulursa, müxtəlif ritmik parçaları oyuncaq alətlərindən və gündəlik istifadə olunan əşyalardan təşkil edilmiş “ ansambl ”, “orkestrdə” ifa edə bilər.

Mus.III.2. Şagird mahnını tək və ya başqaları ilə birlikdə ifa edə bilər.

Nəticə göz önündədir, əgər şagird:

- musiqi parçalarını, melodiyaları mahnı ilə təkrar edə bilər;
- sinif yoldaşları ilə birlikdə populyar melodiyaları, birsəsli və sadə ikisəsli mahnıları müəllimin köməyi ilə ifa edə bilir;
- çoxsəsli mahnını bir səsə bağlı bas fonunda ifa edə bilir;
- sadə mahnıları öyrəndiyi xarici dildə ifa edə bilir;

- Dirijorluq jestlərinə (*sakit, ucadan, yavaş, tez, birlikdə, başdan*) düzgün reaksiya verirsə.

Mus.III.3. Şagird müəyyən əhval-ruhiyyəni şərh etməklə müxtəlif təsvir vasitələrinə müraciət edə bilər.

Nəticə göz önündədir, əgər şagird:

- səsin, hərəkətin, rəqsin, mimikanın, jestin, oyunun vasitəsi ilə bu və ya digər əhval-ruhiyyəni şərh edə bilirsə;
- alətə toxunarkən, səs-küy, əl çalma, şəkil vasitəsi ilə eyni əhval-ruhiyyəni ifadə edə bilirsə;
- musiqili əsərlərdən aldığı əhval-ruhiyyəni əks etdirmək üçün başqaları ilə birlikdə hər hansı bir hadisəni oynaya bilirsə;
- müvafiq improvizasiyalı mətni əlavə etməklə sadə etüdləri oynaya bilirsə;
- musiqinin yaratdığı emosiyaları bədən hərəkətləri ilə ifadə edə bilirsə.

Mus.III.4. Şagird musiqi əlifbası ilə öyrədilmiş nümunəni tanıya bilər.

Nəticə göz önündədir, əgər şagird:

- skripkanın açarlarını tanıya və şəklini çəkə bilirsə;
- Not sisteminin xətlərini seçir və adlandırır bilirsə;
- beşxətli not sistemində notları tanıya, adlarını çəkə və yazır bilirsə.

Mus.III.5. Şagird özünün tədris fəaliyyətini təşkil edə bilər.

Nəticə göz önündədir, əgər şagird:

- dərs üçün lazımı əşyaları gətirərsə;
- dərsin gedişinə fəal qoşulubsa;
- sorğularda iştirak edərsə;
- suallar verirsə, tapşırığı yazırsa.

Mus.III.6. Şagird qrupda işləyə bilər.

Nəticə göz önündədir, əgər şagird:

- başqaları ilə birlikdə işləyirsə;
- sinif yoldaşlarına kömək edirsə;
- fərqli fikrə diqqət yetirirsə;
- qrup halında tamaşaya hazırlaşsın.

İstiqamət: kommunikasiya və şərh

Mus.III.7. Şagird dinlənmiş musiqi əsərləri haqqında öz münasibətlərini ifadə edə bilər.

Nəticə göz önündədir, əgər şagird:

- tanış melodiyaları /musiqi nömrəsini tanıyır və adlarını deyə bilir;
- dinləyərkən əl çalmala, mahnı ilə, hərəkətlə, rəqslə musiqiyə qoşulursa;
- konkret musiqi parçasını melodiya, tempə, səslənmənin uzunluğuna, metrə əsasən xarakterizə edirsə;
- vokal və instrumental əsərləri fərqləndirə bilir;
- musiqi davranışını, melodiyaları, xarakterik ritmik parçaları təkrar edə bilir;
- tanış və tanış olmayan melodiyaları, tanış və tanış olmayan mövzunu bir-birindən seçirsə;
- dinləyərkən "dirijorluq" edirsə;
- musiqi ilə yaranmış əhval-ruhiyyəni, emosiyaları şərh edə bilir.

Mus.III.8. Şagird öyrədilmiş musiqi terminlərindən istifadə edə bilər.

Nəticə göz önündədir, əgər şagird:

- söhbət zamanı öyrəndiyi terminlərdən istifadə edir və lazım gəldikdə onları izah edirsə;
- yeni terminin, sözün əhəmiyyətini dəqiqləşdirmək məqsədi ilə suallar qoyursa.

Mus.III.9. Şagird müxtəlif növ tədbirdə iştirak edə bilər.

Nəticə göz önündədir, əgər şagird:

- sinif tədbirlərində iştirak edə bilirsə;
- məktəbin hesabat konsertinə gedir və iştirak edə bilirsə;
- teatra, konsertə, muzeyə gedirsə.

Mus.III.10. Şagirdin başqasının yaradıcılığına və fikrinə hörmətlə yanaşmaq qabiliyyəti vardır.

Nəticə göz önündədir, əgər şagird:

- sinif yoldaşları tərəfindən aşkara çıxarılmış istənilən qabiliyyəti – mahnı, rəqs, şəkil çəkmək, ritmi duymaq, yazmaq qabiliyyətini müsbət qiymətləndirirsə;
- başqasının cavabını başa çatdırmasını gözləyirsə;
- fikrin ifadə olunması zamanı dəqiqdirsə.

Mus.III.11. Şagird başa düşür və nümayiş etdirə bilər ki, musiqi duyğuların və əhval-ruhiyələrin əks olunduğu vasitədir.

Nəticə göz önündədir, əgər şagird:

- bu və ya digər musiqi əsərinin hansı əhval-ruhiyyəni yaratdığı barədə söhbət edirsə;
- musiqi alətinin tembrini ilə konkret əhval-ruhiyyəni əlaqələndirə bilirsə;
- əhval-ruhiyyəyə müvafiq olaraq tanış melodiyanı, mahnını ifa edirsə;
- konkret əsərlərdə müəllifin nəyi əks etdirmək arzusunda olduğu barədə söhbət edirsə.

İstiqamət: kontekstdə musiqi əsərlərinin dərk edilməsi

Mus.III.12. Şagird incəsənət sahələrini və incəsənətlə əlaqədar peşələri fərqləndirə bilər.

Nəticə göz önündədir, əgər şagird:

- incəsənətin müxtəlif sahələrini – musiqini, rəssamlığı, heykəltaraşlığı, rəqsi, poeziyanı fərqləndirirsə;
- müvafiq peşələri incəsənətin sahələri ilə əlaqələndirə və onların fəaliyyətini (*məsələn, musiqi-bəstəkar-musiqi yazır*) əlaqələndirə bilirsə;
- incəsənətin bu və ya digər sahəsinin iki və daha çox nümunəsini və bu sahəni əks etdirən vasitələri, materialı sadalayırsa.

Mus.III.13. Şagird dinlədiyi əsəri gündəlik həyatla əlaqələndirə bilər.

Nəticə göz önündədir, əgər şagird:

- musiqi əsərləri ilə əlaqədar suallar qoyursa;
- dinlənilmiş və oxunulmuş, baxılmış əsərlər arasında paralellər apara bilirsə;
- musiqi əsərlərinin süjetlərini mətnin gündəlik hadisələri ilə (*səyahət, oyun, hava...*) əlaqələndirə bilirsə;

Mus.III.14. Şagird öyrəndiyi musiqi alətlərini bir-birindən fərqləndirə bilər.

Nəticə göz önündədir, əgər şagird:

- səsləndirmə zamanı alətlərin solosunu tanıya bilirsə;
- materiala əsasən musiqi alətlərini fərqləndirə bilirsə;
- musiqi alətini və ya onun hər hansı bir hissəsinin şəklini çəkə bilirsə.

Programın məzmunu

Melodik-ritmik məşğələlər:

- musiqi dilinin elementləri: melodiya (diatonik, 4-8 takt), ritm (tam, yarı, dördüdə bir və səkkizdə bir uzunluqlu fasilə), dinamik nüanslar (Forte,Piano,Crescendo, Diminuendo), temp (Allegro, Adagio, Presto, Moderato), metr (iki/dörd,iki/üç), məlahətli, məlahətsiz səslənmə.

Mahnı:

- müşayiət ilə mahnı;

- Birsəsli və ikisəsli mahnılar, uşaq, xalq mahnıları, populyar əsərlərdən melodiylar, məsələn, “*Sanqala və qızcığaz*”, *Mumli Muxasa*”, “*Moxevi qadını Tina*”, “*Gözəl qadın kimindir, kimindir*”; C.Kaxidze – “*Günəşin mahnısı*”; M.Aroşidze – “*Konfetlər qarı*”, İ.Boboxidze – “*Qız Anna*”; A.Basilaya – “*Göyqurşaqları*”, “*Kənd bənnaları*”; C.Kaxidze, V.Kaxidze – “*Alilo*”; V.Qokieli – *Qırmızıpapağın mahnısı*; Q.Sabadze – “*Saat*”; M.Davitaşvili – “*Balaca Ququli*”; Q. Hüseyinli – “*Cücalərim*” (“*cucalarim*”); V.Şainski – “*От улыбки*”; L.Bekman – “*В лесу родилась ёлочка*”; R.Rocers – “*The Lonely Goatherd*”; Şotlandiya mahnısı – “*My Bonnie*” və s.

Əhval-ruhiyyənin verilməsi:

- səslə, hərəkətlə, mimika ilə, jestlə, rəqslə, oyunla;
- etüdlərin ifa olunması.

Musiqi əlifbası:

- skripka açarı;
- beşxətli sistemdə not işarələri;
- tam, yarı, dördə bir uzunluqlu notlar.

Musiqi terminləri:

- melodiya, ritm, uzunluq, pauza, ritm, temp, tembr;
- templər: Allegro-tez, Adagio-yavaş, Presto-çox tez, Moderato-ölçü;
- dinamik nüanslar: Forte-ucadan, Piano-alçaqdan, Crescendo- səsləndirilmənin gücləndirilməsi, diminuendo- səsləndirilmənin zəifləndirilməsi ;
- bəstəkar, folklor, pyes, konsert, məşq etmə, orkestr, dirijor, solist, akompanement, balet, opera, teatr/opera/balet qrupu, pərdə/akt, antrakt, ariya, ansambl, duet;
- öyrənilmiş alətlərin adları.

İş formaları:

- fərdi, cüt və qrup halında.

Tədbirlər:

- sinif şənliyi;
- sinfin hesabat konserti.

Kontekstdə musiqi əsərlərinin dərk olunması:

- musiqi əsərləri barədə informasiya: yaranma tarixi, süjet, müəllif;
- əhval-ruhiyyənin tanınması, təəssüratlar barədə söhbət;
- incəsənət sahələri ilə tanışlıq: musiqi, rəssamlıq, heykəltaraşlıq, poeziya, yazıçılıq...bu sahələrin konkret peşələrlə, insanlarla əlaqələndirilməsi.

Musiqi alətləri:

- formasına və səsləndirilməsinə görə xalq və klassik musiqi alətlərinin tanınması, məsələn: ciboni, çangi, qaval, qaboy, zıncırovlar, kontrabas, üçbucaq.

Təvsiyə olunmuş dinləniləsi material:

- Xalq mahnıları, gürcü və xarici əsərlərdən parçalar, uşaq musiqili proqram pyesləri, tanınmış musiqi əsərlərindən parçalar, məsələn, çonqurda çalmaq üçün, “*Gürcü mravaljamiyeri*”si; “*Tebrone bulaq üstünə gedir*”, “*Araqvi şütüyür*”, “*Allah-tala kilsə xoru*”; “*Z.Paliaşvili – “Daisi” operasından “Azadlıq” adlı xalq müraciət və Kiazə səhnəsi*”, “*Abesalom və Eteri*” operasından “*Gürcü*” rəqsi; *D.Arağışvili – “Şota Rustaveli barədə hekayət” operasından Abdul Ərəbin ariyası, Rusudan ilə duet və rəqslər*; “*Saluman Axadza*” (Nanina ansanbılının ifasında) abxaz mahnısı; *N.Sulxanişvili – “Mestviruli*”; *C.Kaxidze – “İavnananın hikməti” kinofilmindən “İavnana*”, *İ.S.Bax – Brandenburq konserti # 2 III hissə - Blokflayta, qaboy*; *D.Starlat – Sonata, K.159 və Major, A.Vivaldi – “Bahar”, I hissə, “İlin fəsilləri” konsertlər silsiləsindən*; *V.A.Mosart – “Fiqaronun evlənməsi” operası üçün uvertüra*; *L.Bethoven – Fortepiano konserti #1, III hissə*; *E. Qriq – “Per-qyunt” süitasından “Səhər”*; *K.Debyus – “Oyuncaqların kek-uoku”*; *İ.Ştraus – “Radetski marşı”* və s.

IV Sınıf

Musiqi

Standart

İstiqamətlərə əsasən ilin sonunda nail olunacaq nəticələr

Praktiki qabiliyyət-vərmişlər	Kommunikasiya, Şərh	Kontekstdə musiqi nümunələrinin dərk edilməsi
Mus.IV.1. Şagird musiqi dili ilə öyrəndiyi elementlərdən improvizasiyalı məşğələlərdə istifadə edə bilər. Mus.IV.2. Şagird mahnını tək və ya başqaları ilə birlikdə oxuya bilər. Mus.IV.3. Şagird onun üçün maraqlı olan əhval-ruhiyyəni, süjeti, mövzunu müəyyənləşdirə və ötürə bilər. Mus.IV.4. Şagird musiqi yazısı ilə öyrəndiyi işarələri tanıya və yazıya bilər.	Mus.IV.7. Şagird dinlənilmiş musiqi əsərləri barədə söhbət apara bilər. Mus.IV.8. Şagird müxtəlif növ tədbirdə iştirak edə bilər. Mus.IV.9. Şagird mədəni tədbirlərdə iştirak edərkən əxlaq normalarına riayət edə bilər. Mus.IV.10. Şagird başa düşür və bürüzə verir ki, musiqi (incəsənət) özünütəsvir vasitəsidir.	Mus.IV.11. Şagird musiqiçilərin ixtisaslarını fərqləndirə və onları bir-biri ilə müqayisə edə bilər. Mus.IV.12. Şagird dinlənilmiş musiqi əsərlərini müzakirə edə bilər. Mus.IV.13. Şagird musiqi alətlərini bir-birindən fərqləndirə bilər.

Mus.IV.5. Şagird özünün dərş fəaliyyətini təşkil edə bilər. Mus.IV.6. Şagird qrupda işləyə bilər.		

İlin sonunda nail olunacaq nəticələr və onların indikatorları

İstiqamət: praktiki qabiliyyət-vərmişlər və ideyaların əks olunması

Mus.IV.1. Şagird musiqi dili ilə öyrəndiyi elementlərdən improvizasiyalı məşğələlərdə istifadə edə bilər.

Nəticə göz önündədir, əgər şagird:

- musiqini dinləyərkən major ilə minoru fərqləndirə bilər;
- tonika (*tonik səsin oxunulması*) ətrafında yaxın səsləri ifa edə bilər;
- kvint çərçivələrində intervalları mahnı ilə təkrar edə bilər;
- tanış melodiya mətn seçə bilər;
- tanış melodiyanı yavaş-tez (*temp*) ucadan-aşağıdan (*səslənmənin gücü*) oxuyursa;
- musiqi fraqmentinin fortepianonun hansı registrində səsləndiyini seçə bilər;
- alətdə, zümzümə ilə, başqa mətndə ifa olunmuş tanış melodiyanı tanıya bilər;

- mahnının ifası/musiqinin dinlənməsi zamanı vurğularla çətin anları ayıra bilirsə;
- dəyişilməz metr şəraitlərində əl çalma və ya taqqıltı ilə müxtəlif ritmik parçaları təqdim edə bilirsə;
- sinif yoldaşları tərəfindən ahənglə səslənən tonu, sadə ritmik fiquru (*ostinato*) özünün və ya başqasının səsinə (*taqqıltı, çalğı*), melodik davranışa, ritmik fiqura uyğunlaşdırı bilirsə;
- sinif yoldaşları ilə birlikdə musiqiyə qoşulursa, müxtəlif ritmik parçaları oyuncaq alətlərdən və gündəlik istifadə olunan əşyalardan təşkil edilmiş “ansamblı”, “orkestrdə” çalır.

Mus.IV.2. Şagird mahnını tək və ya başqaları ilə birlikdə ifa edə bilər.

Nəticə göz önündədir, əgər şagird:

- major və minoru sinif yoldaşları ilə birlikdə oxuyursa;
- kvint çərçivələrində intervalları sinif yoldaşları ilə birlikdə oxuya bilirsə;
- xalq və klassik repertuardan bir və ikisəsli mahnıları təkbaşına, cüt halda, xorda oxuya bilirsə;
- öyrəndiyi xarici dildə mahnı oxuya bilirsə;
- dinamik nüanslara riayət etməklə oxuya bilirsə;

Mus.IV.3. Şagird onun üçün maraqlı olan əhval-ruhiyyəni, süjeti, mövzunu müəyyənləşdirə və çatdırı bilər.

Nəticə göz önündədir, əgər şagird:

- konkret musiqi əsərlərinin/fraqmentin əhval-ruhiyyəsinə əks etdirmək məqsədi ilə başqaları ilə birlikdə sadə səhnələri oynaya bilirsə;
- müəyyən əhval-ruhiyyəni pantomima ilə ifadə edə bilirsə;
- sinif yoldaşları tərəfindən ifadə olunan əhval-ruhiyyəni tanıya bilirsə;
- dinlənilmiş musiqi əsərlərinin təəssüratları altında mətn bəstələyə bilirsə;
- personajın xarakterini musiqi fraqmentinə uyğunlaşdırı bilirsə;

- konkret hadisəni, süjeti ona tanış olan musiqi əsərləri ilə uyğunlaşdırma bilirsə.

Mus.IV.4. Şagird musiqi yazısı ilə öyrəndiyi işarələri tanıya və yazma bilər.

Nəticə göz önündədir, əgər şagird:

- Beşxətli not sistemində notları tanıya, adlarını çəkmə və yazma bilirsə;
- uzunluqları, pauzaları (*tam, yarı, dördə bir, səkkizdə bir*) fərqləndirə və yazma bilirsə;
- klaviaturada öyrəndiyi oktavaları sadalaya bilirsə;
- sadə ritmləri oxuya və əl çalma ilə ifadə edə bilirsə.

Mus.IV.5. Şagird özünün dərs fəaliyyətini təşkil etmə bilər.

Nəticə göz önündədir, əgər şagird:

- tədris prosesi üçün lazımı əşyaları axtarıb, tapıb gətirərsə;
- tapşırığı yazırsa;
- dərsin gedişinə fəal qoşulmuşdursa;
- sorğularda iştirak edirsə;
- suallar verirə;
- konkret məsələyə müvafiq olaraq icra olunması işləri ardıcılıqla planlaşdırma bilirsə.

Mus.IV.6. Şagird qrupda işləyə bilər.

Nəticə göz önündədir, əgər şagird:

- tapşırığın həllində cüt halda iştirak etməyə çalışa bilirsə;
- fərdi və başqaları ilə birlikdə işləyirsə;
- fərqli fikrə diqqət yetirirsə;
- xor işində iştirak edirsə.

İstiqamət: kommunikasiya və şərh

Mus.IV.7. Şagird dinlənilmiş musiqi əsərləri barədə söhbət apara bilər.

Nəticə göz önündədir, əgər şagird:

- musiqini dinləyərkən müxtəlif tapşırıqları yerinə yetirirsə - tanış musiqi alətinə, vokalın daxil olmasına işarə edirsə;
- əvvəllər dinlənilmiş əsərlərin parçalarını tanıya bilirsə;
- vokal və instrumental əsərləri fərqləndirə bilirsə;
- konkret musiqi parçasını tempin, səslənmənin gücü, metri, musiqi alətlərinin tembrlərinə görə xarakterizə edirsə;
- ifaçıların tərkibini ümumi xarakterizə edirsə;
- söhbət zamanı öyrəndiyi terminlərdən istifadə edə bilirsə.

Mus.IV.8. Şagird müxtəlif növ tədbirdə iştirak edə bilər.

Nəticə göz önündədir, əgər şagird:

- sinfin konsertində, karnavalında, şənliyində iştirak edə bilirsə;
- məktəbin hesabat konsertinə gedir və iştirak edə bilirsə;
- viktorinada iştirak edirsə;
- auditoriya qarşısında ifaçı, yaradıcı və ya konferansye rolunda çıxış edirsə.

Mus.IV.9. Şagird mədəni tədbirlərdə iştirak edərkən əxlaq normalarına riayət edə bilər.

Nəticə göz önündədir, əgər şagird:

- tamaşanın, konsertin, kino-filmin gedişinə mane olursa;
- əvvəlcədən razılaşdırılmış qaydalara müvafiq olaraq tamaşa başa çatdıqdan sonra öz münasibətini ifadə edə bilirsə;
- sərgidə, muzeydə əvvəlcədən razılaşdırılmış qaydalara əsasən davranırsa;

- müzakirə zamanı başqasına öz fikrini ifadə etməyə imkan verirsə.

Mus.IV.10. Şagird başa düşür və büruzə etdirir ki, musiqi (incəsənət) özünüifadə vasitəsidir.

Nəticə göz önündədir, əgər şagird:

- bu və ya digər musiqi əsərinin hansı əhval-ruhiyyəni yaratdığı barədə söhbət edə bilirsə;
- təklif olunmuş bir neçə başlıqdan dinlənilmiş musiqi əsəri üçün bir başlıq seçə bilirsə;
- dinlənilmiş musiqi əsərinin doğurduğu təəssüratlar barədə və bu əsərin səbəb olduğu assosiasiya haqqında söhbət apara bilirsə;
- melodiya, müxtəlif növ təsviri vasitələrlə nəyi əks etdirməyin mümkün olduğu barədə mülahizə yürüdə bilirsə;
- insanların incəsənət əsərləri yaratdıqları bir neçə səbəbi sadalaya bilirsə.

İstiqamət: kontekstdə musiqi əsərlərinin dərk edilməsi

Mus.IV.11. Şagird musiqiçilərin ixtisaslarını fərqləndirə və onları bir-biri ilə müqayisə edə bilər.

Nəticə göz önündədir, əgər şagird:

- bəstəkarın və ifaçının peşələrini fərqləndirə bilirsə;
- bəstəkar, pianoçu, skripka ifaçısı, dirijor, müğənni və s. ixtisasları sadalaya bilirsə;
- hansı peşədən olan musiqiçini gördüyü və dinlədiyini yada sala bilirsə.

Mus.IV.12. Şagird dinlənilmiş musiqi əsərlərini müzakirə edə bilər.

Nəticə göz önündədir, əgər şagird:

- dinlənilmiş əsərləri əhval-ruhiyyəyə əsasən xarakterizə edə bilirsə;
- müxtəlif növ tamaşanı (*balet, opera, dramatik*) fərqləndirə bilirsə;

- klassik, xalq və müasir musiqi əsərlərini fərqləndirə bilirsə;
- əsərlərin məzmunu, müəllifi, janrı ilə əlaqədar suallar qoyur və cavab verə bilirsə.

Mus.IV.13. Şagird musiqi alətlərini bir-birindən fərqləndirə bilər.

Nəticə göz önündədir, əgər şagird:

- xalq musiqi alətini klassik musiqi alətlərindən fərqləndirə bilirsə;
- alətlərin şəklini çəkə bilirsə;
- solo və birgə səsləndirmə zamanı musiqi alətlərini tanıyırsa;
- musiqi alətinin müxtəlif hissələrini (*yayı, simi, dilləri...*) tanıya və sadalaya bilirsə;
- başqa alətlərdən (*onda ifadəmə manerasını, tembrini, formasını...xoşlayır*) seçdiyi alətə qarşı öz münasibətini əsaslandırma bilirsə.

Programın məzmunu

İmprovizasiyalı məşğələlər:

- Musiqi dilinin elementlərindən, musiqi alətlərindən istifadə etməklə;
- Səda, səslənmənin güclüliyü, ritm (ostinato), temp, metr, registr (yüksək-orta-aşağı), tembr (instrumental, vokal) ahəng (major, minor), kvint çərçivələrində intervallar, məlahətli, məlahətsiz səslənmə, samitlilik.

Mahnı:

- müşayiətlə və ondan kənar;
- fərdi və xor şəkildə;
- uşaq, xalq repertuarından birsəsli və sadə ikisəsli mahnılar, populyar əsərlərdən melodiyalar, məsələn, *“Tebrone bulaq üstünə gedir”, “Araqvi şütüyür”, “Nana”, “Ay qız, qara göz, qız”; Ake Reselidze – “Yağış”; İ.Qurquliyə – “İavnana”; Q.Sabadze – “İyirmi beş dekabrda”; S.Sinsadze – “Qara pişik haqqında mahnı”; V.Kaxidze – “Ano və Vano”; M.Aroşidze – “Tu, tu, tu”; Q.Qordeziani – “Səhər necə açılır”; L.Bethoven – 9 simfoniyanın final mövzusu “Sevinc odası”; V.Şainski –*

“Песенка крокодила Гены” ; C.Lenon, P.Makartni – “Ob-La-Di, Ob-La-Da”;
M.Qordon – H.Voren – “Chattanooga Choo-Choo” və s.

Əhval-ruhiyyənin ötürülməsi:

- pantomima;
- kompozisiya (səhnələrin oynanılması).

Not əlifbası:

- beşxətli not sistemində skripka açarında notların tanınması və yazılması;
- tam, yarı, dördü bir, səkkizdə bir uzunluqda notların və pauzaların oxunması və yazılması, sadə ritmik parçanın əl çalma ilə əks edilməsi .

Musiqi terminləri:

- melodiya, ritm, uzunluq, pauza, ritm, temp, tembr, ahəng (major, minor), tonika;
- templər: Allegro-tez, Adagio-yavaş, Presto-çox tez, Moderato-ölçülü;
- dinamik nüanslar: Mezzo Forte, Mezzo Piano;
- ifa üsulları: Stakato, Leqato;
- bəstəkar, folklor, pyes, konsert, məşq etmə, orkestr, dirijor, solist, akkompanement, balet, opera, teatr/opera/balet qrupu, pərdə/akt, antrakt, ariya, ariozo, ansambl, duet, trio, kvartet;
- öyrənilmiş alətlərin adları.

İş formaları:

- Fərdi, cüt və qrup halında.

Tədbirlər:

- sinfin hesabat konserti;

- sinif konserti;
- viktorina.

Kontekstdə musiqi əsərlərinin dərk olunması:

- informasiya: yaranma tarixi, süjet, müəllif;
- əhval-ruhiyyənin tanınması, təəssüratlar barədə söhbət;
- musiqiçilərin ixtisasları ilə tanışlıq: bəstəkar, müğənni, dirijor, pianoçu, spripka ifaçısı, violinqelist, altist və onların konkret adamlarla əlaqələndirilməsi.

Musiqi alətləri:

- formasına və səslənməsinə görə tanınma;
- xalq və klassik musiqi alətləri, məsələn, cianur, knar, tütək, klarnet, faqot, valtorn, klavesin.

Tövsiyə olunmuş dinləniləcək material:

- xalq mahnıları; barokko, klassisizm, romantizm dövrlərinin, XX əsrin musiqi incəsənəti nümunələrindən, gürcü bəstəkarlarının populyar əsərlərindən parçalar, məsələn: *“İmeretiya səyahət melodiyası”*, *“Arami do Şarika”*, meqrelcə *“Alilo”*, *“Aslanvari mravaljamier”*, *pandurda ifa etmək üçün*; *“Ay xaç sənə” kilsə xoru*, *O. Dikapua – “O sole mio” Neapol mahnısı*, *“Bəxtəvəri” erməni rəqsi*; *Z.Paliaşvili – “Daisi” operasından fraqmentlər*; *M. Balançivadze – “Darecan Sibieri” operasından məzəli misralar*; *O.Taktakişvili – kamera orkestri üçün “Yumoreska”*; *N.Qabunia – “Şagirdin gündəliyi” fortepiano silsiləsindən pyeslər*, *D. Turiaşvili – “Pepi - uzuncorab” myuzikli*; *P.Kuperen – “Tamburin” / “Cik-cik” / “Dedi-qoduçu”*; *İ.Haydın – simfoniya #103, I hissə*, *V.A. Mosart – “Türk marşı”*, *forteplano sonatasından #11, III hissə*; *L.Bethoven – İ.V. Götenin “Eqmont” dramı üçün uvertüra*; *F. Şubert – “Serenada”*; *F.Şopen – Polonez #3, La major*; *P. Çaykovski – “Şelkunçik” baletindən fraqmentlər*; *S.Prokofyev – “Qavot”, Əs.25*; *Q.Miller – “Günəşli vadinin serenadası” myuziklindən fraqmentlər və s.*

V Sinif

Musiqi

Standart

İstiqamətlərə əsasən ilin sonunda nail olunacaq nəticələr

Praktiki qabiliyyət- vərdislər	Kommunikasiya, interpretasiya	Kontekstdə musiqi nümunələrinin dərk edilməsi
Mus.V.1. Şagird musiqi dili ilə öyrəndiyi elementlərdən improvizasiyalı məşğələlərdə istifadə edə bilər. Mus.V.2. Şagird mahnını tək və ya başqaları ilə birlikdə oxuya bilər. Mus.V.3. Şagird onun üçün maraqlı olan əhval-ruhiyyəni, süjeti, mövzunu müəyyənləşdirə və çatdıra bilər. Mus.V.4. Şagird sadə ritmik parçanı, melodiyanı oxuya və köçürə bilər. Mus.V.5. Şagird özünün dərs fəaliyyətini təşkil edə bilər.	Mus.V.7. Şagird dinlənilmiş musiqi əsərlərini müzakirə edə bilər. Mus.V.8. Şagird müxtəlif növ tədbirlərdə iştirak edə bilər. Mus.V.9. Şagird mədəni tədbirlərdə iştirak edərkən əxlaq normalarına riayət edə bilər. Mus.V.10. Şagird başa düşür və göstərir ki, musiqi /incəsənət mədəniyyətin özünü təsvir vasitəsidir.	Mus.V.11. Şagird incəsənət sahələrini və onların incəsənətdə sintez əlaqələrini müzakirə edə bilər. Mus.V.12. Şagird dinlənilmiş musiqi əsərlərini müzakirə edə bilər. Mus.V.13. Şagird musiqi alətlərini bir-birindən fərqləndirə və qruplaşdırma bilər.

Mus.V.6. Şagird başqaları ilə əməkdaşlıq edə bilər.		

İlin sonunda nail olunacaq nəticələr və onların indikatorları

İstiqamət: praktiki qabiliyyət-vərdislər və ideyaların əks olunması

Mus.V.1. Şagird musiqi dili ilə öyrəndiyi elementlərdən improvizasiyalı məşğələlərdə istifadə edə bilər.

Nəticə göz önündədir, əgər şagird:

- major ilə minoru fərqləndirə bilirsə;
- major və minor üç səslilikdə oxuya bilirsə;
- müəllim və yaxud sinif yoldaşı tərəfindən başlanmış melodiyanı mahnı ilə tamamlaya, musiqi parçasına cavab verə bilirsə;
- oktava çərçivələrində intervalları mahnı ilə təkrar edirsə;
- tanış mahnının mətnini dəyişə bilirsə;
- tanış melodiyanı müxtəlif tonlarda (*müxtəlif ucalıqda*) oxuyursa;
- zümzümə ilə, başqa mətndə, musiqi alətində ifa olunmuş tanış melodiyanı tanıya bilirsə;
- musiqini dinləyən zaman iki və üç metri fərqləndirə bilirsə;
- dəyişilməz metr şəraitlərində əl çalma və ya taqqıltı ilə müxtəlif ritmik parçaları təqdim edə bilirsə;
- sinif yoldaşları tərəfindən ahənglə səslənən tonu (*ostinato*) özünün və başqasının səsinə, (*taqqıltı, çalğı*) melodik davranışa, ritmik fiqura uyğunlaşdırırsa;

- sinif yoldaşları ilə birlikdə musiqiyə qoşulursa, müxtəlif ritmik parçaları oyuncaq alətlərdən və gündəlik istifadə əşyalardan təşkil edilmiş “ansamblı”, “orkestrdə” ifa edərsə.

Mus.V.2. Şagird mahnını tək və ya başqaları ilə birlikdə oxuya bilər.

Nəticə göz önündədir, əgər şagird:

- major və minoru sinif yoldaşları ilə birlikdə oxuyursa;
- oktava çərçivələrində intervalları sinif yoldaşları ilə birlikdə oxuya bilirsə;
- xalq və klassik repertuardan bir və ikisəsli mahnıları təkbaşına, cüt halda, xorda oxuya bilirsə;
- kanon tipli məşğələlərdə oxuya bilirsə;
- dinamik nüanslara riayət etməklə oxuya bilirsə.

Mus.V.3. Şagird onun üçün maraqlı olan əhval-ruhiyyəni, süjeti, mövzunu müəyyən edə bilər və çatdırır.

Nəticə göz önündədir, əgər şagird:

- əhval-ruhiyyəni əks etdirmək məqsədi ilə konkret musiqi əsərlərinin/fragmentin sadə səhnələrini başqaları ilə birlikdə oynaya bilirsə;
- müəyyən əhval-ruhiyyəni pantomima ilə əks etdirə bilirsə;
- özünün ifası barədə sinif yoldaşlarının fikrini dinləyirsə;
- Sinif yoldaşları tərəfindən ifa olunmuş teatr etüdlərini qiymətləndirirsə;
- personajın xarakterini musiqi fragmentinə uyğunlaşdırır bilirsə;
- konkret hadisəni, süjeti ona tanış olan musiqi əsərləri ilə uyğunlaşdırır bilirsə və onu mümkün qədər oynaya bilirsə.

Mus.V.4. Şagird sadə ritmik parçanı, melodiyanı oxuya və köçürə bilər.

Nəticə göz önündədir, əgər şagird:

- notları skripka, bas açarlarında oxuya və yaza bilirsə;
- alterasiya işarələrini oxuya bilirsə;
- oktavaları sadalaya bilirsə;
- ritmik parçanı yaza, oxuya və əl çalmaqla ifadə edə bilirsə;
- əsərləri öyrənən zaman not mətninə əsaslanırsa.

Mus.V.5. Şagird özünün dərs fəaliyyətini təşkil edə bilər.

Nəticə göz önündədir, əgər şagird:

- ayrı-ayrı məsələləri həll etmək üçün icra olunması işləri ardıcılıqla planlaşdırırsa;
- dərsin gedişinə fəal qoşulmuşdursa;
- suallar verir;
- sorğularda iştirak edirsə.

Mus.V.6. Şagird başqaları ilə əməkdaşlıq edə bilər.

Nəticə göz önündədir, əgər şagird:

- tapşırığın həllində başqaları ilə birlikdə işləyə bilirsə;
- lazım gəldikdə kömək istəyir və başqalarına kömək edə bilirsə;
- iş funksiyalarını və vəzifələri bölə bilirsə.

İstiqamət: kommunikasiya və şərh

Mus.V.7. Şagird dinlənmiş musiqi əsərlərini müzakirə edə bilər.

Nəticə göz önündədir, əgər şagird:

- dinlənmiş əsərlərin parçalarını tanıyırsa;

- öz təəssüratını sözlə, şəkillə verə bilirsə;
- ifaçıların tərkibini xarakterizə edirsə;
- dinləmə zamanı tanış musiqi formalarını tanıya bilirsə;
- vokal və instrumental tembrləri fərqləndirirsə;
- konkret musiqi fraqmentini metr, alət, səs tembrləri, ahənglərə (*major, minor*) əsasən xarakterizə edirsə;
- söhbət zamanı öyrəndiyi terminlərdən istifadə edə bilirsə.

Mus.V.8. Şagird müxtəlif növ tədbirlərdə iştirak edə bilər.

Nəticə göz önündədir, əgər şagird:

- sinfin tamaşasında, karnavalında iştirak edə bilirsə;
- məktəbin hesabat konsertinə gedir və iştirak edə bilirsə;
- axşamlara-görüşlərə gedirsə: bəstəkarlarla, ifaçılarla;
- sinif yoldaşları ilə birlikdə ictimai konsertdə, tamaşada iştirak edirsə;
- sənətkarların ev-muzeylərinə ekskursiyalara gedirsə;
- viktorinada iştirak edir və onu aparırsa;
- auditoriya qarşısında ifaçı, müəllif və ya konferansye rolunda çıxış edirsə.

Mus.V.9. Şagird mədəni tədbirlərdə iştirak edərkən əxlaq normalarına riayət edə bilər.

Nəticə göz önündədir, əgər şagird:

- konsertin, kino-filmin gedişinə mane olmursa;
- əvvəlcədən razılaşdırılmış qaydalara müvafiq olaraq tamaşa başa çatdıqdan sonra öz münasibətini ifadə edə bilirsə;
- sərgidə, muzeydə əvvəlcədən razılaşdırılmış qaydalara əsasən davranırsa;
- müzakirə zamanı başqasına öz fikrini ifadə etməyə imkan verirsə;

- fərqli mövqeyə münasibətdə tolerantdırsa.

Mus.V.10. Şagird başa düşür və büruzə verir ki, musiqi /incəsənət mədəniyyətin özünü əksətdirmə vasitəsidir.

Nəticə göz önündədir, əgər şagird:

- hər hansı bir tarixi mərhələdə həmin incəsənət dövrünün əsərləri ilə tanış olmaqla hansı informasiyanı əldə etdiyi barədə söhbət edirsə;
- bu və ya digər xalqın mədəniyyəti barədə onun musiqisi ilə tanışlıqdan sonra söhbət edə bilirsə;
- müxtəlif mədəniyyətlərin fərqləndirici əlamətləri, səciyyəvi xüsusiyyətləri barədə söhbət edirsə;
- üsluba əsasən gürcü musiqisinin tanış olmayan nümunələrini tanıya bilirsə.

İstiqamət: kontekstdə musiqi əsərlərinin dərk edilməsi

Mus.V.11. Şagird incəsənət sahələrinin və onların sintez incəsənətində əlaqələrini müzakirə edə bilir.

Nəticə göz önündədir, əgər şagird:

- incəsənətin sintezləşdirmə sahələrinin (*kino, teatr, o cümlədən, musiqili teatr*) tərkib elementlərini xarakterizə edə bilirsə;
- incəsənətin sintezləşdirmə sahələri ilə əlaqədar peşələri və onların parlaq nümayəndələrini sadalaya bilirsə;
- müxtəlif növ tamaşaları (*balet, opera, dram*) seçə bilirsə;
- sintezləşmiş incəsənətin gördüyü və getdiyi nümunələrini yadına sala bilirsə;
- tamaşasında iştirak etdiyi konsert və teatr salonlarını yada sala bilirsə;
- incəsənətin müxtəlif sahələrinin nümayəndələrinin təhsil aldıkları ali məktəbləri sadalaya bilirsə.

Mus.V.12. Şagird dinlənilmiş musiqi əsərlərini müzakirə edə bilər.

Nəticə göz önündədir, əgər şagird:

- gürcü xalq və peşəkar əsərlərini fərqləndirə bilirsə;
- öyrəndiyi əsərlərin müəllifləri barədə söhbət edərsə;
- öyrəndiyi əsərlərlə əlaqədar informasiya – janr, proqram, forma barədə məlumat qazanmışdırsa;
- Gürcüstanın bölgələrinə və janrlara əsasən xalq musiqisinin populyar nümunələrini fərqləndirə bilirsə.

Mus.V.13. Şagird musiqi alətlərini bir-birindən fərqləndirə və qruplaşdırma bilər.

Nəticə göz önündədir, əgər şagird:

- alətlərin solosunu, eləcə də ansamblda səslənmə zamanı onu tanıya bilirsə;
- alətlərin şəklini çəkmə və gildən düzəldə bilirsə;
- səslənmə ilə alınmış qaydaya və ya materiala əsasən alətləri qruplaşdırma bilər.

Proqramın məzmunu

İmprovizasiyalı məşğələlər:

- musiqi dilinin elementlərindən, musiqi alətlərindən istifadə etməklə;
- Səda, səslənmənin güclülüyü, ritm (ostinato, punktual rit), temp, metr, registr, tembr ahəng (major, minor), tonallıq, oktava çərçivələrində intervallar, samitlik, məlahətli, məlahətsiz səslənmə (konsonans, dissonans).

Mahnı:

- müşayiətlə və ondan kənar;
- fərdi və xor şəklində;

- birsəsli və ikisəsli mahnıların ifası, məsələn, “Çela”, “Qadın don tikir”, “Arvadın ürəkləndi”, “Şavleqo”, V.Sereteli – “Suliko”, R.Lağidze – “Mənim yaxşı ölkəm”, N.Qabunia – “İkinci əfsanə”, B.Qelovani – “İki Rezo”, İ.Qurqulia – “Ağ çobanyastığı”, “Odelia, dela”, F.Şubert – “Farel”, C.Lenon, P.Makartni – “Yellow Submarine”, R.Rocers - “Blue Moon”, “Edelvays” və s.

Kompozisiya:

- əhval-ruhiyyənin əks olunması – pantomima;
- səhnələrin oynanılması.

Musiqi əlifbası:

- Skripka, bas açarlarında kiçik, birinci, ikinci oktavalarda notların tanınması və yazılması;
- Musiqi parçasının köçürülməsi;
- tam, yarı, dördüdə bir, səkkizdə bir uzunluqda notlar və pauzalar;
- əsərləri öyrənərkən musiqi yazılarından istifadə etmək.

Musiqi terminləri:

- melodiya, ritm, uzunluq, pauza, ritm, temp, tembr, ahəng (major, minor), tonallıq, tonika, bərk, əyilən pillələr;
- dinamik nüanslar: Mezzo Forte, Mezzo Piano;
- İfa üsulları: Stakato, Leqato;
- bəstəkar, folklor, folklorçu, musiqiçi, pyes, konsert, məşq etmə, orkestr, dirijor, lotbar, solist, akkompəniment, balet, korde-balet, balerina, balet ifaçısı, opera, teatr/opera/balet qrupu, pərdə/akt, antrakt, ariya, ariozo, reçitativ, ansambl, duet, trio, kvartet, kvintet, janr;
- öyrənilmiş alətlərin adları.

Musiqi formaları:

- rondo, bənd forması.

Musiqi əsərləri:

- fərqli dövrlərin tanınmış əsərlərinin dinlənilməsi, tanınması, müqayisə edilməsi;
- Gürcü xalq musiqisinin dinlənilməsi, tanınması.

Tədbirlər:

- Sınıf konserti;
- Sınıfın tamaşası, karnaval, görüş-axşamlar;
- viktorina;
- ictimai konsertə, tamaşaya getmək, ev-muzeylərə ekskursiya.

Kontekstdə musiqi əsərlərinin dərk olunması:

- informasiya: yaranma tarixi, süjet, müəllifin şəxsiyyəti;
- əhval-ruhiyyənin tanınması, təəssüratlar barədə söhbət;
- incəsənətin sintezləşmə sahələrində kino, teatr və s. incəsənət sahələrinin əlaqəsi. Konkret peşələrin, insanların və nümunələrin bu sahələrlə əlaqələndirilməsi;
- əsərlər və müəlliflər barədə informasiya – süjet (proqram, libretto), janr, tərcümeyi-hallar.

Musiqi alətləri:

- formasına və səslənməsinə görə tanınması;
- xalq və klassik musiqi alətləri, məsələn, stviri, saz, trombon, orqan, alt və s.

Tövsiyə olunmuş dinləniləsi material:

- Xalq mahnıları; barokko, klassisizm, romantizm dövrlərinin, XX əsrin musiqi incəsənəti nümunələrindən, gürcü bəstəkarlarının populyar əsərlərindən parçalar, məsələn, *Quria “Xasanbequra”sı*, *“Səhər”*, *Kaxet “Alilo”su*, *Meqrel “Kiriales”i*, *Kartli-Kaxeti “Bülövləyir və bülövləyirsən”*, *“Allah hökmü” kilsə xoru*, *Yodli ilə Avstriya xalq mahnısı*; *“Hava nəgillah” yəhudi mahnısı*; *Z. Palişvili – “Abesalom və Eteri” operasından fraqmentlər*; *A.Maçavariani – “Otello” baletindən fraqmentlər*; *R. Lağidze – “Rondo-tokata”dan fortepiano pyesi*. *A. Balançivadze – fortepiano konserti # 3*; *İ.S. Bax – orqan üçün re-major tokata və fuqa*; *J.F. Ramo – klavesin üçün “Toyuq” / “Şahzadə” / “Boşboğaz qadın” / “Quşların səsləməsi” pyesləri*; *A. Vivaldi – “Yay” I hissə “İlin fəsilləri” silsiləsindən konsertlər*; *V.A. Motsart – simfoniya #40, I hissə*; *L. Betxoven – fortepiano sonatası #1*; *L. Daken – “Ququ quşu”*; *C. Rossini “Seviliyalı bərbər” operasından Figaro ilə Don Bazilionun ariyaları*; *F. Mendelson – “Yay gecəsində yuxu” orkestr uvertürasından “Sözsüz mahnılar”*; *C. Verdi – “Aida” operasından marş*; *A. Xaçaturyan – “Qayane” baletindən qılınclarla rəqs*; *A. Ribnikov – “Buratinonun macəraları” kinofilmindən musiqi*; *Rey Çarlz – “Amerika” və s.*

VI Sınıf

Musiqi

Standart

İstiqamətlərə əsasən ilin sonunda nail olunacaq nəticələr

Praktiki qabiliyyət-vərmişlər	Kommunikasiya, Şərh	Kontekstdə musiqi nümunələrinin dərk edilməsi

Mus.VI.1. Şagird improvizasiyalı məşğələlərdə iştirak edə bilər. Mus.VI.2. Şagird mahnını tək və ya başqaları ilə birlikdə oxuya bilər. Mus.VI.3. Şagird onun üçün maraqlı olan əhval-ruhiyyəni, süjeti, mövzunu müəyyənləşdirə və çatdırma bilər. Mus.VI.4. Şagird musiqi əlifbasından istifadə edə bilər. Mus.VI.5. Şagird özünün tədris fəaliyyətini idarə edə bilər. Mus.VI.6. Şagird başqaları ilə əməkdaşlıq edə bilər.	Mus.VI.7. Şagird dinlənilmiş musiqi əsərlərini müzakirə və qiymətləndirə bilər. Mus.VI.8. Şagird müxtəlif növ tədbirlərdə iştirak edə bilər. Mus.VI.9. Şagird musiqinin incəsənətin kommunikasiya vasitəsi olduğunu başa düşür və nümayiş etdirə bilər.	Mus.VI.10. Şagird gürcü və dünya musiqi incəsənətinin tanınmış nümunələrini və nümayəndələrini tanıyır. Mus.VI.11. Şagird musiqi əsərlərini bir-biri ilə müqayisə edə bilər. Mus.VI.12. Şagird müxtəlif növ ansamblı və orkestrin tərkibini tanıyır.

İlin sonunda nail olunacaq nəticələr və onların indikatorları

İstiqamət: praktiki qabiliyyət-vərdislər və ideyaların əks olunması

Mus.VI.1. Şagird improvizasiyalı məşğələlərdə iştirak edə bilər.

Nəticə göz önündədir, əgər şagird:

- eyni melodik hərəkətin major və minorunu səsləndirə bilirsə;
- major və minor üç səslilikdə ritmik və intonasiyalı modelləri quraşdırma bilirsə;
- müəllim və yaxud sinif yoldaşı tərəfindən başlanmış melodiyanı mahnı ilə tamamlaya, musiqi parçasına cavab verə bilirsə;
- oktava çərçivələrində intervalları mahnı ilə oxuya bilirsə;
- ona tanış olan mahnının başlanğıc intervalını müəyyənləşdirə bilirsə;
- öyrəndiyi şeirə melodiya seçə/bəstələyə bilirsə;
- verilmiş melodik parçanı müxtəlif pillələrdə (*diatonik sekvensiya*) oxuya bilirsə;
- ona tanış olan iki və ya üçdə iki strukturlu melodiyları əl çalma/taqqıltı və mahnı ilə təqdim edə bilirsə;
- sinif yoldaşları ilə dəyişməklə əl çalmalarla ritmik kompozisiyalar yarada bilirsə;
- uydurulmuş halda ifa olunan ritmik fiquru, harmonik ardıcılığı mahnı ilə müxtəlif melodik səsə, ritmik fiqura oxşada bilirsə.

Mus.VI.2. Şagird mahnını tək və ya başqaları ilə birlikdə oxuya bilər.

Nəticə göz önündədir, əgər şagird:

- sinif yoldaşları ilə birlikdə akkordları oxuya bilirsə;
- xalq və klassik repertuardan bir və ikisəsli mahnıları təkbaşına, cüt halda, xorda oxuya bilirsə;
- kanon tipli məşğələlərdə oxuya bilirsə;
- musiqi əsərlərini ifa edərkən müxtəlif əksedici üsulları seçə və ondan istifadə edə bilirsə.

Mus.VI.3. Şagird onun üçün maraqlı olan əhval-ruhiyyəni, süjeti, mövzunu müəyyənləşdirə və çatdırma bilər.

Nəticə göz önündədir, əgər şagird:

- konkret musiqi əsərlərinin sadə səhnələrinin /fraqmentinin əhval-ruhiyyəsini əks etdirmək məqsədi ilə başqaları ilə birlikdə oynaya bilirsə;
- müəyyən əhval-ruhiyyəni pantomima ilə əks etdirə bilirsə;
- özünün ifası barədə sinif yoldaşlarının fikrini dinləyirsə;
- sinif yoldaşları tərəfindən ifa olunmuş teatr etüdlərini qiymətləndirirsə;
- personajın xarakterini musiqi fraqmentinə uyğunlaşdırırsa;
- konkret hadisəni, süjeti ona tanış olan musiqi əsərləri ilə uyğunlaşdırırsa və onu mümkün qədər improvizasiyalı mətndən istifadə etməklə oynaya bilirsə;
- konkret musiqi parçalarının çalınması arasında səslənmə zamanı mətn dialoqu yarada bilirsə.

Mus.VI.4. Şagird musiqi əlifbasından istifadə edə bilər.

Nəticə göz önündədir, əgər şagird:

- notları skripkanın, basın açarlarında oxuya və yazıya bilirsə;
- alterasiya işarələrini oxuya və ondan istifadə edə bilirsə;
- verilmiş ritmik parçanı əl çalma və taqqıltı ilə köçürə bilirsə;
- əsərlərin, onun fraqmentlərinin köçürülməsi zamanı səhvlərə yol vermirsə;
- kiçik formalı fortepiano əsərlərini/fraqmentlərini dinləyərkən not yazılarına göz yetirə bilirsə;
- əsərləri öyrənərkən kompüter proqramları üzərində işləyərkən not sistemi biliyindən istifadə edərsə.

Mus.VI.5. Şagird özünün dərs fəaliyyətini idarə edə bilər.

Nəticə göz önündədir, əgər şagird:

- dərs üçün lazımı musiqili, ədəbi və vizual materialı seçə bilirsə;
- müxtəlif məsələni həll etmək üçün yerinə yetiriləsi işin ardıcılığını planlaşdırırsa;

- dərindən, məşqdən sonra musiqi alətlərini, audio-video aparatını, diskləri dəyişə bilirsə.

Mus.VI.6. Şagird başqaları ilə əməkdaşlıq edə bilər.

Nəticə göz önündədir, əgər şagird:

- qrupda işi, funksiya-vəzifələri bölə bilirsə;
- qrupun üzvlərinin imkanlarını nəzərə alır və bundan istifadə edirsə;
- konkret məsələnin həllində başqalarına kömək edirsə və lazım gəldikdə özü də kömək tələb edirsə;
- mübahisə zamanı qrup üzvünün dəlillərini dinləyir və nəzərə alırsa;
- özü və başqası tərəfindən icra olunmuş işi qiymətləndirə bilirsə.

İstiqamət: kommunikasiya və şərh

Mus.VI.7. Şagird dinlənmiş musiqi əsərlərini müzakirə edə və qiymətləndirə bilər.

Nəticə göz önündədir, əgər şagird:

- dinlənmiş əsərləri, onların fraqmentlərini tanıyarsa;
- öz təəssüratını sözlə, yazılı şəkildə verə bilirsə;
- ifaçıların tərkibini xarakterizə edirsə;
- dinləmə zamanı tanış musiqi formalarını tanıya bilirsə;
- konkret musiqi parçasını metr, alət, səs tembləri, ahəngə əsasən xarakterizə edirsə;
- musiqi əsərlərinin ifa olunması barədə mülahizə yürüdürsə;
- tədbirləri tərtib edərkən tanış musiqi materialından istifadə edirsə.

Mus.VI.8. Şagird müxtəlif növ tədbirlərdə iştirak edə bilər.

Nəticə göz önündədir, əgər şagird:

- sinfin tamaşasında, karnavalında, məclisində iştirak edə bilirsə;
- məktəbin hesabat konsertinə gedir və iştirak edə bilirsə;
- görüş-axşamlara gedirsə: bəstəkarlarla, ifaçılarla;
- sinif yoldaşları ilə birlikdə ictimai konsertdə, tamaşada iştirak edirsə;
- sənətçilərin ev-muzeylərinə ekskursiyalara gedirsə;
- viktorinada iştirak edir və onu aparırsa;
- auditoriya qarşısında ifaçı, yaradıcı və ya konferansye rolunda çıxış edirsə;
- bayramın musiqi tərtibatında aşağı sinif şagirdlərinə kömək edirsə.

Mus.VI.9. Şagird musiqinin/incəsənətin kommunikasiya vasitəsi olduğunu başa düşür və nümayiş etdirə bilir.

Nəticə göz önündədir, əgər şagird:

- dərk edir ki, musiqi insanlarla ünsiyyətdə ona kömək edir;
- dərk edir ki, musiqini birlikdə dinləmək insanda oxşar duyğular oyadır;
- əvvəlki dövrdə yaradılmış musiqi nümunələrinin/incəsənət nümunələrinin ona bu gün başa düşülən olduğu barədə söhbət apara bilir;
- oxşar ideyalar əks olunmuş musiqi və incəsənətin digər sahələrinin nümunələrini yadına salır;
- kinoda, teatrda, informasiya vasitələrində istifadə olunan musiqi barədə söhbət apara bilirsə.

İstiqamət: kontekstdə musiqi əsərlərinin dərk edilməsi

Mus.VI.10. Şagird gürcü və dünya musiqi incəsənətinin tanınmış nümunələrini və nümayəndələrini tanıyır.

Nəticə göz önündədir, əgər şagird:

- tanınmış musiqi əsərlərinin mövzusunu, ritmik şəklini müxtəlif üsullarla verir və onları dinləyərkən tanıyırsa;
- bəstəkarların yaradıcılığı barədə danışa bilirsə;
- tanınmış musiqiçiləri – ifaçıları müxtəlif xüsusiyyətlərə görə (*səsin tembrinə, repertuara əsasən...*) dinləyir və tanıyırsa;
- onun üçün maraqlı olan əsərlər, bəstəkarlar, ifaçılar barədə əlavə informasiya toplaya bilirsə.

Mus.VI.11. Şagird musiqi əsərlərini bir-biri ilə fərqləndirə bilər.

Nəticə göz önündədir, əgər şagird:

- öyrəndiyi əsərləri bir-biri ilə müqayisə edirsə;
- eyni janrın müxtəlif əsərlərini bir-biri ilə müqayisə edirsə və onların xarakterik əlamətləri (*ehtimal olunan tərkib, solo çalğısı*) barədə danışa bilirsə;
- tanış musiqi formalarını xarakterizə edirsə;
- xalq musiqisinin populyar nümunələrini Gürcüstanın guşələrinə əsasən fərqləndirə bilirsə;
- bu və ya digər əsərin nəyə görə onun xoşuna gəldiyi barədə söhbət edirsə.

Mus.VI.12. Şagird müxtəlif tip ansamblı və orkestrin tərkibini tanıyır.

Nəticə göz önündədir, əgər şagird:

- alətləri səslərin alınma qaydasına, materiala əsasən fərqləndirə və qruplaşdırma bilirsə;
- musiqi alətlərinin, orkestrin, ifaçıların şəklini çəkmə və gildən heykəllərini düzəldə bilirsə;
- simfonik, kamera, nəfəsli, simli orkestrlərin tərkiblərini fərqləndirə bilirsə;
- ansamblın müxtəlif tərkiblərini müzakirə edirsə.

Programın məzmunu

İmprovizasiyalı məşğələlər:

- musiqi dilinin elementlərindən, musiqi alətlərindən istifadə etməklə;
- səda, səslənmənin güclülüyü, ritm (ostinato, sinkopa, punktual ritm), temp, metr, registr, tembr, ahəng (major, minor), tonallıq, oktava çərçivələrində intervallar, diatonik sekvensiya.

Mahnı:

- müşayiətlə və ondan kənar;
- fərdi, ansamblda və xor şəklində;
- Birsəsli, ikisəsli və sadə üçsəsli mahnılar, məsələn, “*Şina Vergil*”, “*Çonguri*”, “*İsa Məsih zühur etdi*”, “*Mravaljamier*”, “*Kilsə xoru*”, “*Sisinatela*”, *İ.Qurqulia* – “*Sakanela*”, *İ.Boboxidze* – “*Narın qar*”, *S.Sinsadze* – “*Torağay*”, *R.Lağidze* – “*Tbilisi haqqında mahnı*”, *V. Azaraşvili* – “*Dinamo*”, *C.Herman* – “*Hello, Dolly*”, *E. Di Kapua* – “*O Sole Mia*”, *L.Riç* “*Endless Love*” və s.

Kompozisiya, tamaşa:

- səhnələrin oynanılması;
- başa çatdırılmış formada təqdimat.

Musiqi əlifbası:

- alterasiya işarələrini tanımaq və ondan istifadə etmək;
- musiqili fraqmentin uzunü köçürmək;
- əsərlərin öyrənilməsi, kompüter proqramları üzrə işləmək, musiqi əsərlərini dinləmək zamanı musiqi yazılarından istifadə etmək.

Musiqi terminləri:

- melodiya, ritm, uzunluq, pauza, ritm, temp, tembr, ahəng (major, minor), tonallıq, tonika, bərk, əyilən pillələr, kvint dairəsi;
- dinamik nüanslar: Mezzo Forte, Mezzo Piano;

- ifa üsulları: Stakato, Leqato;
- bəstəkar, folklor, folklorçu, musiqişünas, pyes, konsert, məşq etmə, orkestr, dirijor, lotbar, regenet, mesa, solist, akkompəniment, balet, korde-balet, balerina, balet rəqqası, baletmeystr, adaco, pa de de, teatr/opera/balet qrupu, pərdə/akt, antrakt, opera, ariya, ariozo, rəçitativ, ansambl, duet, trio, kvartet, kvintet, janr;
- orkestr (simfonik, kamera, nəfəsli, simli), qruplar.

Musiqi formaları:

- Sadə üçhissəli, bənd formalı, rondo, variasiyalı.

Musiqini dinləmək:

- fərqli dövrlərin tanınmış əsərlərinin dinlənməsi, tanınması;
- Gürcü xalq musiqisinin dinlənməsi, tanınması.

Tədbirlər:

- Sınıf konserti;
- sinfin tamaşası, karnaval, ziyafət, görüş-axşamlar;
- viktorina;
- ictimai konsertə, tamaşaya getmək, ev-muzeylərə ekskursiya.

Kontekstdə musiqi əsərlərinin dərk olunması:

- əhval-ruhiyyənin tanınması, təəssürlərə şəriklik, öz imkanları barədə söhbət;
- əsərlər və müəllif barədə informasiya – proqram (süjet, libretto), dövr, üslub, janr, tərcümeyi-hallar;
- ifaçılar barədə informasiya.

Tövsiyə olunmuş dinlənəcək material:

- Xalq mahnıları; Barokkonun, klassisizm, romantizm dövrlərinin, musiqi incəsənətinin nümunələrindən, gürcü bəstəkarlarının populyar əsərlərindən məsələn, *“Dzinzğaro”*, İmereti *“Naduri”-si*, meqrel *“Odoya”-sı*, Raca *“Alilo”-su*, Svaneti *“Lile”-si*; *“İsa Məsih zühur etdi” kilsə xoru*, *“Qvantana Mera” Braziliya mahnısı*; V. Dolidze –*“Keto və Kote” operasından fraqmentlər*, N. Qaqunia – *“İqavi” instrumental ansamblı və solistləri üçün (fraqmentlər)*; İ. Kecağmadze – *“Laşari yolunda” xoru üçün xor silsiləsindən A. Kalandadzenin sözlərinə yazılmış “Pşav təsvirləri”*; V. Azaraşvili –*kamera orkestri üçün “Noktyurn”*; İ.S. Bax –*Lya minor violino konserti*; L. Bethoven –*Simfoniya #5, I hissə; mövzu və altı variasiya, fa major*; F. Şopen –*Mazurka əs. 33 #2, re major/əs. 24#2, do major, vals #7 do diyez minor*; J. Bizze –*uvertüra, Toreadorun misraları, “Karmen” operasından uşaq xoru*; H. Berlioz –*“Fantastik simfoniya ” parçalar*; K. Sen-Sans – *“İntroduksiya və Rondo Kapriçioz”*; C. Verdi –*“Riqoletto” operasından kvartet*; V.A. Mosart -*“Sehrli fleyta” operasından Papagenosun və Papagenasın dueti, gecə kraliçasının ariyası*; A. Lerner , F. Lou –*“Mənim gözəl ledim” müzikindən parçalar və s.*

L Fəslı

Baza pilləsində fənn kompetensiyaları

VII Sinif

Musiqi

Standart

İstiqamətlərə əsasən ilin sonunda nail olunacaq nəticələr

Praktiki qabiliyyət-vərdislər	Kommunikasiya, Şərh	Kontekstdə musiqi nümunələrinin dərk edilməsi
Mus.VII.1. Şagird improvizasiyalı məşğələlərdə iştirak edə bilər. Mus.VII.2. Şagird mahnını sinif yoldaşları ilə birlikdə oxuya bilər. Mus.VII.3. Şagird musiqili-kompüter proqramlarından istifadə etməklə müxtəlif tapşırıqları yerinə yetirə bilər. Mus.VII.4. Şagird tədris layihəsində iştirak edə bilər.	Mus.VII.5. Şagird musiqi əsərlərinin təhlilində iştirak edə bilər. Mus.VII.6. Şagird musiqi incəsənətinin nümunələrini və ya musiqi yaradıcılığını sinif yoldaşlarına tanış edə bilər.	Mus.VII.7. Şagird gürcü və dünya musiqi incəsənətinin tanınmış nümunələrini tanıyır və onları xarakterizə edə bilər. Mus.VII.8. Şagird musiqini, informasiya və kommunikasiya vasitəsi kimi dərk edir.

İlin sonunda nail olunacaq nəticələr və onların indikatorları

İstiqamət: praktiki qabiliyyət-vərdislər

Mus.VII.1. Şagird improvizasiyalı məşğələlərdə iştirak edə bilər.

Nəticə göz önündədir, əgər şagird:

- melodik parçanı sekvensiv yerdəyişmə ilə oxuyursa;

- müəllim və yaxud sinif yoldaşı tərəfindən başlanmış melodiyanı mahnı ilə tamamlaya, musiqi parçasına, ritmik fiqura cavab verə bilirsə;
- öyrəndiyi şeirə melodiya seçə bilirsə;
- sinif yoldaşları tərəfindən oxunan melodiya səsi ilə kömək edirsə.

Mus.VII.2. Şagird mahnını sinif yoldaşları ilə birlikdə oxuya bilər.

Nəticə göz önündədir, əgər şagird:

- xalq və klassik repertuardan bir, iki və sadə üçsəsli mahnıları xor tərkibində oxuya bilirsə;
- kanon tipli məşğələlərdə mahnılar oxuya bilirsə;
- musiqi əsərlərini ifa edərkən müxtəlif əksedici üsulları seçə bilirsə;
- musiqi əsərlərinin parçalarını/mahnıları ifa edir və not yazılarına əsaslanırsa.

Mus.VII.3. Şagird musiqili-kompüter proqramlarından istifadə etməklə müxtəlif tapşırıqları yerinə yetirə bilər.

Nəticə göz önündədir, əgər şagird:

- musiqili-bəstəkar proqramının müxtəlif imkanlarını (*musiqinin köçülürməsi, fakturanın, tembrin seçilməsi, ritmik müşayiət*) tanıyarsa;
- verilmiş tapşırığı yerinə yetirərkən nəzəri bilikdən (*musiqi əlifbası, forma, harmoniya*) istifadə edə bilirsə.

Mus.VII.4. Şagird tədris layihəsində iştirak edə bilər.

Nəticə göz önündədir, əgər şagird:

- nəzəri material axtarırsa, resurs yaradırsa;
- konsertin, tamaşanın, tele/radio verilişinin hazırlanmasında, jurnalın tərtibatında iştirak edirsə;
- layihənin təqdimatında iştirak edirsə.

İstiqamət: kommunikasiya, şərh

Mus.VII.5. Şagird musiqi əsərlərinin təhlilində iştirak edə bilər.

Nəticə göz önündədir, əgər şagird:

- musiqi əsərlərinin dinlənməsi ilə yaranmış təəssüratlar barədə söhbət edərsə;
- musiqi əsərlərinin janrlarını (*opera, balet, simfoniya, instrumental konsert...*), üslubunu (*klassik, xalq və müasir*) müəyyənləşdirə bilirsə;
- dinləmə zamanı musiqinin təsviredici vasitələrini xarakterizə edərsə;
- söhbət zamanı musiqi terminlərindən istifadə edə bilirsə;
- dinləyərkən musiqi əsərlərini tanıya bilirsə.

Mus.VII.6. Şagird musiqi incəsənətinin nümunələrini və ya musiqi yaradıcılığını sinif yoldaşlarına tanış edə bilər.

Nəticə göz önündədir, əgər şagird:

- Onun üçün maraqlı olan musiqi əsərlərini/ifaçıları/bəstəkarı seçə bilirsə;
- Musiqi əsərlərinin, bəstəkarın, ifaçının barəsində informasiya toplaya və işləyib-hazırlaya bilirsə;
- Axtarılıb-tapılmış informasiyanı, musiqi əsərləri barədə, bu və ya digər musiqi barədə öz təəssüratlarını sinif yoldaşlarına tanış edərsə.

İstiqamət: kontekstdə musiqi əsərlərinin dərk edilməsi

Mus.VII.7. Şagird gürcü və dünya musiqi incəsənətinin tanınmış nümunələrini tanıyır və onları xarakterizə edə bilər.

Nəticə göz önündədir, əgər şagird:

- eyni növ janrın müxtəlif əsərlərini müqayisə edərsə, onların səciyyəvi əlamətləri (*ehtimal olunan tərkibi, solo çalğısı...*) barədə söhbət edərsə;
- eyni növ janrın müxtəlif əsərlərini müqayisə edərsə;
- tanış musiqi formalarını xarakterizə edərsə;

- xalq musiqisinin məşhur nümunələrini Gürcüstanın guşələrinə əsasən fərqləndirə bilirsə;
- müxtəlif dialektin eyni janrlı xalq mahnılarını müqayisə edirsə;
- bu və ya digər əsərin nəyə görə onun xoşuna gəldiyi barədə söhbət edirsə, musiqi terminologiyasından istifadə edirsə.

Mus.VII.8. Şagird musiqini informasiya və kommunikasiya vasitəsi kimi dərk edirsə.

Nəticə göz önündədir, əgər şagird:

- musiqinin insan həyatında (*kilsə xoru, layla, çoban tütəyi, mravaljamiyer...*) rolu barədə mülahizə yürüdə bilirsə;
- musiqinin insanlarla ünsiyyətdə ona kömək göstərdiyini dərk edirsə;
- musiqinin birgə dinlənməsi insanlarda oxşar hisslər oyatdığını bilirsə;
- əvvəlki dövrdə yaradılmış musiqi əsərlərinin/incəsənət nümunələrinin ona bu gün də tanış olduğu barədə söhbət aparırsa;
- musiqisi ilə tanış olduqdan sonra bu və ya digər mədəniyyət barədə nə başa düşdüyü haqqında mülahizə yürüdə bilirsə;
- musiqinin başqa sahələrdə - kino, teatr, informasiya vasitələrində necə istifadə olunduğu barədə mülahizə yürüdə bilirsə.

Proqramın məzmunu

İmprovizasiyalı məşğələlər:

- melodiylar üçün mətnin dəyişdirilməsi/seçilməsi;
- poetik mətnlər üçün musiqinin seçilməsi;
- səsin uyğunlaşdırılması.

Mahnı:

- xorda kanon tipli melodiyların ifa olunması;
- müşayiətlə və ondan kənar;
- Gürcü və dünya xalq və peşəkar repertuarından birsəsli, ikisəsli və sadə üçsəsli mahnılar, məsələn, “*Sisatura*” (*meqrelcə*), “*İmereti yol mahnısı*”, “*İsa Məsih ölümdən zühur etdi*” (*sadə ahənglə*), “*Silent Night*”, *K.Sen-Sans* - “*Ave Maria*” və s.

Musiqili-kompüter proqramları:

- Print Musik, Song Writer, Note Pad, Logic, Cubase;
- tapşırıqların yerinə yetirilməsi.

Layihələrdə iştirak etmə:

- nəzəri materialın axtarılması, resursun yaradılması;
- layihənin yaradılmasında və təqdimatında iştirak etmək.

Musiqi nəzəriyyəsi və tarix:

- musiqi janrları (opera, balet, simfoniya, instrumental konsert...);
- musiqi üslubları (klassik, xalq, müasir);
- musiqi terminologiyası.

Tövsiyə olunmuş dinlənilən material:

- Xalq mahnıları; Barokkonun, klassisizm, romantizm dövrlərinin, musiqi incəsənətinin nümunələrindən, gürcü bəstəkarlarının populyar əsərlərindən parçalar, məsələn, *Quriyalı “Bizə sülh”*, “*Naduri*”, *Kartli-Kaxeti “Qışdır”*, *meqrelcə “Aba, ula”*, “*Müqəddəs Ninonun troparı*”-si, *Korsikanın ənənəvi mahnısı “Letter’a mamma/ Paghjella” . Tanti passi. ..*”, *Azərbaycan muğamı*

“Qarabağ şikəstəsi”; O. Taktakişvili – “Mindia” operasından fraqmentlər; Ş. Şvelidze – “Zviadauri” operasından simfoniya, I hissə; B. Kvernadze – “Fantaziya rəqsi” orkestri, Q. Qançeli – kino musiqi; İ.S. Bax – italyan konserti, V.A. Mosart – “Rekviem”, L. Bethoven – fortepiano sonatası # 8, violino və orkestr üçün konsert; F. Şubert – “Yarımqıq simfoniya”, P. Çaykovski – IV simfoniya, IV hissə; C. Verdi – “Traviata” operasından parçalar, R. Vaqner – “Tanhoizer” operası üçün uvertiura, F. List – Macar rapsodiyası # 2, 6; A. Dvorjak – çello və orkestr üçün konsert; M. Ravelli – “Bolero”, C. Puçini – “Turandot” operasından kalafı ariyası; İ. Ksenakis – “Metastasis”; J. Lacalle – Amapola, H. Ashman/A. Menken – Under The Sea, J. Livingston – R.Evans – Mona Lisa, L. Bart – “Oliver” müzikiindən parça, Michael Jackson – Billy Jean, Metallica – Enter Sandman və s.

VIII Sınıf

Musiqi

Standart

İstiqamətlərə əsasən ilin sonunda nail olunacaq nəticələr

Praktiki qabiliyyət- vərmişlər	Kommunikasiya, Şərh	Kontekstdə musiqi nümunələrinin dərk edilməsi

Mus.VIII.1. Şagird improvizasiya prosesində iştirak edə bilər. Mus.VIII.2. Şagird mahnını sinif yoldaşları ilə birlikdə oxuya bilər. Mus.VIII.3. Şagird musiqili-kompüter proqramlarından istifadə etməklə müxtəlif tapşırıqları yerinə yetirə bilər. Mus.VIII.4. Şagird dərs layihəsində iştirak edə bilər.	Mus.VIII.5. Şagird musiqi əsərlərinin təhlilində iştirak edə bilər. Mus.VIII.6. Şagird musiqi incəsənətinin nümunələrini və ya musiqi yaradıcılığını sinif yoldaşlarına tanış edə bilər.	Mus.VIII.7. Şagird gürcü və dünya musiqi incəsənətinin tanınmış nümunələrini tanıyır və onları xarakterizə edə bilər. Mus.VIII.8. Şagird musiqini informasiya və kommunikasiya vasitəsi kimi dərk edirsə.

İlin sonunda nail olunacaq nəticələr və onların indikatorları

İstiqamət: praktiki qabiliyyət-vərdislər

Mus.VIII.1. Şagird improvizasiya prosesində iştirak edə bilər.

Nəticə göz önündədir, əgər şagird:

- melodik parçanı sekvensiv yerdəyişmə ilə oxuyursa;
- müəllim və yaxud sinif yoldaşı tərəfindən başlanmış melodiyanı mahnı ilə tamamlaya, musiqi parçasına, ritmik fiqura cavab verə bilirsə;
- öyrəndiyi şeirə melodiya seçə bilirsə;
- sinif yoldaşları tərəfindən oxunan melodiya öz səsini uyğunlaşdırmağa bilirsə.

Mus.VIII.2. Şagird mahnını sinif yoldaşları ilə birlikdə oxuya bilər.

Nəticə göz önündədir, əgər şagird:

- xalq və klassik repertuarından iki və üçsəli mahnıları xor tərkibində oxuya bilirsə;
- kanon tipli çalışmaları, mahnıları oxuya bilirsə;
- musiqi əsərlərini ifa edərkən müxtəlif təsviri üsulları seçə bilirsə;
- musiqi əsərlərinin fraqmentlərini/mahnıları ifa edir və not yazılarına əsaslanma bilirsə.

Mus.VIII.3. Şagird musiqili-kompüter proqramlarından istifadə etməklə müxtəlif tapşırıqları yerinə yetirə bilər.

Nəticə göz önündədir, əgər şagird:

- musiqili-kompüter proqramının müxtəlif imkanlarını (*musiqinin köçürülməsi, faktura, tembrin seçilməsi, ritmik və akkordla müşayiət*) tanıyarsa;
- verilmiş tapşırığı yerinə yetirərkən nəzəri bilikdən (*musiqi əlifbası, forma, harmoniya*) istifadə edə bilirsə;
- sadə musiqi kompozisiyalarını yaradırsa.

Mus.VIII.4. Şagird tədris layihəsində iştirak edə bilər.

Nəticə göz önündədir, əgər şagird:

- layihənin məqsədinin müəyyənləşdirilməsində və planlaşdırılmasında iştirak edirsə;
- nəzəri material axtarırsa, resurs yaradırsa;
- konsertin, tamaşanın, tele/radio verilişinin hazırlanmasında, jurnalın tərtibatında iştirak edirsə;
- layihənin təqdimatında və qiymətləndirilməsində iştirak edirsə.

İstiqamət: kommunikasiya, şərh

Mus.VIII.5. Şagird musiqi əsərlərinin təhlilində iştirak edə bilər.

Nəticə göz önündədir, əgər şagird:

- musiqi əsərlərinin dinlənməsi ilə yaranmış təəssüratlar barədə söhbət edə bilər;
- musiqi əsərlərinin janrlarını (*opera, balet, simfoniya, instrumental konsert...*), üslubunu (*klassik, xalq, müasir*) müəyyənləşdirə bilər;
- dinləmə zamanı musiqinin təsviredici vasitələrini xarakterizə edə bilər;
- ifaçıların tərkibini: instrumental (böyük və kamera orkestri, kamera ansamblı), vokal, vokal-instrumental (böyük və kamera tərkibli) xarakterizə edə bilər;
- dinlənmə zamanı incəsənət-musiqi terminologiyasından istifadə etməklə danışsın;
- dinləyərkən musiqi əsərlərini tanıya bilər.

Mus.VIII.6. Şagird musiqi incəsənətinin nümunələrini və ya musiqi yaradıcılığını sinif yoldaşlarına tanış edə bilər.

Nəticə göz önündədir, əgər şagird:

- onun üçün maraqlı olan musiqi əsərlərini/ifaçıları/bəstəkarı seçə bilər;
- musiqi əsərlərinin, bəstəkarın, ifaçının barəsində informasiya toplaya və işləyib hazırlaya bilər;
- axtarılıb tapılmış informasiyanı, musiqi əsərləri barədə, bu və ya digər musiqi barədə öz təəssüratlarını sinif yoldaşlarına tanış edə bilər;
- musiqili (*audio- video*) materialı, lazımı aparatı seçə və ondan təqdimat zamanı istifadə edə bilər.

İstiqamət: kontekstdə musiqi əsərlərinin dərk edilməsi

Mus.VIII.7. Şagird gürcü və dünya musiqi incəsənətinin tanınmış nümunələrini tanıyır və onları xarakterizə edə bilər.

Nəticə göz önündədir, əgər şagird:

- eyni növ janrın müxtəlif əsərlərini müqayisə edirsə, onların səciyyəvi əlamətləri barədə söhbət edirsə;
- müxtəlif dialektin eyni janrdan olan xalq mahnılarını müqayisə edirsə;
- eyni müəllifin/dövrün nümayəndələrini (*xarakterik janrlar, üslub, mövzu, dəst/xətt...*) bir-biri ilə müqayisə edə bilirsə;
- tanış musiqi formalarını və bu formada yazılmış musiqi əsərlərini xarakterizə edə bilirsə;
- tanış bəstəkarın, ifaçının tərcümeyi -halı, yaradıcılığı ilə əlaqədar suallara cavab verirsə.

Mus.VIII.8. Şagird musiqini informasiya və kommunikasiya vasitəsi kimi dərk edirsə.

Nəticə göz önündədir, əgər şagird:

- musiqi üslublarını mədəniyyət və dövrə əsasən fərqləndirə bilirsə;
- konkret musiqi əsərləri ilə tanış olmaqla bu və ya digər mədəniyyət və dövr barəsində nə anladığı barədə mülahizə yürüdə bilirsə;
- musiqili təsvirin müxtəlif növləri vasitəsi ilə konkret musiqi əhval-ruhiyyəsinin, bəstəkarın düşüncəsinin necə əks olunmasının mümkünlüyü barədə söhbət apara bilirsə;
- incəsənətin başqa növləri üçün musiqinin rolunu müzakirə edirsə.

Proqramın məzmunu

İmprovizasiyalı məşğələlər:

- melodiya davranışın sekvensik yerdəyişməsi;
- öyrənilmiş şeir üçün musiqinin seçilməsi;
- səsin uyğunlaşdırılması.

Mahnı:

- xorda kanon tipli melodiyların ifa olunması;
- müşayiətlə və ondan kənar mahnı;
- Gürcü və dünya xalq və peşəkar repertuarından ikisəsli və üçsəsli mahnılar, məsələn, “Çoxdan tanıyıram” (*Quriyalı*), “Gürcü, qılınca əl at” (*Kartli-Kaxeti*), “Müqəddəs Allah” (*sadə ahəngli*), *V.A.Mosart* – “*Die Nachtigall*”, *the Beatles* – “*Cant Buy Me Love*” və s.

Musiqili-kompüter proqramları:

- Logic, Cubase, Finale;
- tapşırıqların yerinə yetirilməsi;
- sadə kompozisiyaların yaradılması.

Layihələrdə iştirak etmə:

- nəzəri materialın axtarılması, resurs yaradılması;
- layihənin hazırlanmasında, təqdimatında və qiymətləndirilməsində iştirak etmək.

Musiqi nəzəriyyəsi və tarix:

- musiqi janrları (opera, balet, simfoniya, instrumental konsert...);
- musiqi üslubları (klassik, xalq, müasir);
- ifaçıların tərkibi: instrumental (böyük və kamera orkestri, kamera ansamblı), vokal, vokal-instrumental (böyük və kamera tərkibi);
- musiqi/incəsənət terminologiyası.

Tövsiyə olunmuş dinlənən material:

- Xalq mahnıları; barokko, klassisizm, romantizm, XX əsr və gürcü bəstəkarlarının populyar əsərlərindən parçalar, məsələn, *Dördsəsli acar mahnısı*, *“Kuçxi Bedineri” meqrel mahnısı*, *Kaxetiya mahnısı “Cona”*, *“Sən tənəksən” kilsə xoru (Paliaşvilinin variantı)*; *Çoxsəsli Sardiniya mahnısı Actores Alidos – Chelu e mare/Tralallera*, *hind mahnısı “Harikambhoji”*; *A.Macavariani – Skripka konserti*, *S.Nasidze – “Pirosmani” simfoniyası (parçalar)*, *M.Şuvliaşvili – Fortepiano üçün “Eksersis”*; *Q.F.Hendel – “Mesia” oratoriyasından “Alleluia” xoru*, *F.Şopen – Ballada #1*, *C.Verdi – “Aida” operasından parçalar*, *“Rekvium” (parçalar)*, *R.Vaqner – “Valkirilərin uçuşu”, “Valkiria” operasından “Nibelunqların üzüyü” – tetralogiyası*; *P.Çaykovski – fortepiano və orkestr üçün konsert #1*; *F.Mendelson – “Violino və orkestr üçün konsert*; *K.Debyus – “Pekin rəqsi” prelyudası*, *“Aydın işığı” fortepiano pyesi*; *İ.Stravinski “Petruşka” baletindən “Rus rəqsi” (fortepiano versiyası)*; *A.Şonberq – kamera simfoniyası*, *D.Şostakoviç – fortepiano və orkestr üçün konsert #1*; *C. Keyc – “Su oyunu”*; *F. Sinatra – “New York, New York”*, *A. Barozzo – “Brazil”*, *The Beatles – “Cans buy my Love*, *J.Styne - “Funny Girl”*, *“Sting – Shape of My Heart*, *Motley Grue – “Home sweet home” müziklindən parçalar və s.*

IX Sınıf

Musiqi

Standart

İstiqamətlərə əsasən ilin sonunda nail olunacaq nəticələr

Praktiki qabiliyyət- vərdislər	Kommunikasiya,	Kontekstdə musiqi nümunələrinin dərk

	Şərh	edilməsi
Mus.VIII.1. Şagird improvizasiya prosesində iştirak edə bilər. Mus.VIII.2. Şagird mahnını sinif yoldaşları ilə birlikdə oxuya bilər. • Mus.VIII.3. Şagird musiqili-kompüter proqramlarından istifadə etməklə kompozisiyalar yarada bilər. Mus.VIII.4. Şagird tədris layihəsində iştirak edə bilər.	Mus.VIII.5. Şagird dinlənilmiş musiqi əsərlərini təhlil edə bilər. Mus.VIII.6. Şagird musiqi incəsənətinin nümunələrini və ya musiqi yaradıcılığını sinif yoldaşlarına tanış edə bilər.	Mus.VIII.7. Şagird gürcü və dünya musiqi incəsənətinin tanınmış nümunələrini tanıyır və onları xarakterizə edə bilər. Mus.IX.8. Şagird musiqi əsərlərinin struktur və növ cəhətlərini xarakterizə edə bilər.

İlin sonunda nail olunacaq nəticələr və onların indikatorları

İstiqamət: praktiki qabiliyyət-vərdislər

Mus.IX.1. Şagird improvizasiya prosesində iştirak edə bilər.

Nəticə göz önündədir, əgər şagird:

- mahnı və ifa ilə müxtəlif musiqi səslərini, ritmik fiqurları sinif yoldaşları tərəfindən ifa olunmuş ritmik fiqurlarla, sadə akkordlu ardıcılıqla uyğunlaşdırma bilirsə;

- sinif yoldaşları ilə birlikdə səs, alət, hərəkət vasitəsi ilə musiqili-dramatik etüdləri, kompozisiyaları yarada bilirsə.

Mus.IX.2. Şagird mahnını sinif yoldaşları ilə birlikdə oxuya bilər.

Nəticə göz önündədir, əgər şagird:

- Gürcü xalq və başqa xalqların iki və üçsəsləli mahnılarını oxuya bilirsə;
- musiqi əsərlərinin parçalarını/mahnıları ifa edir və not yazılarına əsaslanıb bilirsə.

Mus.IX.3. Şagird musiqili-kompüter proqramlarından istifadə etməklə kompozisiyalar yarada bilər.

Nəticə göz önündədir, əgər şagird:

- qarşıya qoyulmuş məqsədə müvafiq olaraq kompüter proqramlarından (*musiqi yazısını, fakturanın, tembrin seçilməsi, akkordla müşayiət*) istifadə edirsə;
- kompozisiya yaradan zaman nəzəri bilikdən (*musiqi əlifbası, forma, harmoniya məsələləri*) istifadə edə bilirsə;
- musiqi kompozisiyalarını yaradırsa;
- musiqili kompozisiyada bədii ədəbiyyat, təsviri və teatr incəsənəti nümunələrinin yaratdığı təəssüratları əks etdirə bilirsə.

Mus.IX.4. Şagird tədris layihəsində iştirak edə bilər.

Nəticə göz önündədir, əgər şagird:

- layihənin məqsədini müəyyənləşdirirsə;
- layihəni planlaşdırır və onun funksiyalarını təhlil edə bilirsə;
- nəzəri material axtarır, resurs yaradır;
- konsertin, tamaşanın, tele/radio verilişinin hazırlanmasında, jurnalın tərtibatında iştirak edirsə;

- layihənin təqdimatında və qiymətləndirilməsində iştirak edirsə.

İstiqamət: kommunikasiya, şərh

Mus.IX.5. Şagird dinlənilmiş musiqi əsərlərini təhlil edə bilər.

Nəticə göz önündədir, əgər şagird:

- musiqi əsərlərinin dinlənməsi ilə yaranmış təəssüratlar barədə söhbət edirsə;
- musiqi əsərlərini forma, janr, üslub və musiqili-təsvir vasitələrinə əsasən xarakterizə edə bilirsə;
- söhbət zamanı incəsənət/musiqi terminologiyasından istifadə edirsə;
- musiqi əsərlərini dinləməklə tanıya bilirsə.

Mus.IX.6. Şagird musiqi incəsənətinin nümunələrini və ya musiqi yaradıcılığını sinif yoldaşlarına tanış edə bilər.

Nəticə göz önündədir, əgər şagird:

- onun üçün maraqlı olan musiqi əsərlərini/ifaçıları/bəstəkarı seçə bilirsə;
- musiqi əsərlərinin, bəstəkarın, ifaçının barəsində informasiya toplaya və işləyib hazırlaya bilirsə;
- musiqi əsərləri barədə, bu və ya digər musiqiçi barədə axtarılıb tapılmış informasiyanı, öz təəssüratlarını məruzə/məqalə şəklində təqdim edə bilirsə;
- musiqili (*audio- video*) materialı, lazımı aparaturanı seçə və ondan təqdimat zamanı istifadə edirsə;
- diskussiyanı idarə edə bilirsə, suallar qoya və cavab verə bilirsə;
- axtarılmış materialı yaymlaya bilirsə; başqaları ilə birlikdə arxiv yaradırsa.

Mus.IX.7. Şagird özünün və başqasının yaradıcılığını müzakirə edə bilər.

Nəticə göz önündədir, əgər şagird:

- dərstdə ifa olunmuş yaradıcılıq tapşırığını, ictimai, məktəb konsertinin müzakirəsində iştirak edirsə;
- ictimai, məktəb konserti barədə rəy yazıya bilirsə;
- fikrin ifadə edilməsi zamanı diqqətlidirsə.

İstiqamət: kontekstdə musiqi əsərlərinin dərk edilməsi

Mus.IX.8. Şagird musiqi əsərlərinin struktur və növ cəhətlərini xarakterizə edə bilir.

Nəticə göz önündədir, əgər şagird:

- öyrənilmiş əsərləri bir-biri ilə müqayisə edirsə - janr, üslub, dövr, müəllif;
- əsərlərin müqayisəsi əsasında müəllifin dəst-xəttini fərqləndirə bilirsə;
- müxtəlif ifanı fərqləndirə və onun “interpretasiyası” barəsində söhbət edirsə;
- musiqi əsərlərinin növ məzmunları (*lirik, dramatik, epik, qəhrəmanlıq-dramatik, skerzo, qrotesk və s.*) üzrə söhbət edirsə;
- musiqi əsərlərinin kompozisiya quruluşu barədə söhbət edirsə;
- xalq mahnısının səciyyələri (*dialekti, janrı, mövzusu, ifaçıların tərkibi*) barədə mülahizə yürüdə bilirsə.

Mus.IX.9. Şagird cəmiyyətin həyatında musiqinin rolunu dərk edir.

Nəticə göz önündədir, əgər şagird:

- üslubları mədəniyyətə və dövrə əsasən xarakterizə edirsə;
- xalq musiqisinin sosial təyinatı (*məişətlə əlaqəsi, kollektiv ifaçılıq, şifahi ötürülmə ənənəsi, gizlilik, daimi dəyişiklik*) barədə söhbət edirsə;
- peşəkar musiqinin fəaliyyət göstərməsi üçün zəruri olan komponentləri dərk edirsə: bəstəkar, ifaçı, dinləyici;
- incəsənətin başqa növlərində musiqinin rolu barədə mülahizə yürüdə bilirsə;

- musiqi ilə əlaqədar ənənəvi və müasir peşələri – prodüser, rejissor, dicey, səs operatorunu bir-birindən fərqləndirə bilirsə;
- müasir texnoloji imkanları və onların musiqi incəsənətinə təsirini xarakterizə edə bilirsə;
- musiqini öyrənməklə əldə etdiyi biliyi və qabiliyyətləri müxtəlif peşələrdə necə istifadə edə biləcəyini izah edə bilirsə;
- müxtəlif tarixi dövrdə musiqinin yayılma/verilmə imkanlarını (*müğənnilər ailələri, xor məktəbləri... not köçürmənin müxtəlif sistemləri, məsələn, gürcü nevmik yazısı...*) tədqiq edə bilirsə;
- konkret nümunələr əsasında (*dövlət üçün himnin rolu və əhəmiyyəti; Leningrad blokadası zamanı D.Şostakoviçin VII simfoniyası; Fransa inqilabi zamanı “Marselyeza”; “Şavleqo, 80-ci illərin milli hərəkəti zamanı “Mənim yaxşı ölkəm”...*) musiqinin cəmiyyətin həyatında rolu haqqında mülahizə yürüdə bilirsə.

Proqramın məzmunu

İmprovizasiyalı məşğələlər:

- mətnin dəyişdirilməsi, melodiya üçün seçilməsi;
- poetik mətn üçün musiqinin seçilməsi;
- səsin uyğunlaşdırılması.

Mahnı:

- xorda kanon tipli melodiya ifa olunması;
- müşayiətlə və ondan kənar mahnı;
- xorda ikisəsli və üçsəsli mahnıların ifa olunması;
- repertuarın seçilməsi;
- təsviri üsulların seçilməsi;

- Gürcü və dünya xalq və peşəkar repertuarından ikisəsli və üçsəsli mahnılar, məsələn, “*Aslanvari mravaljamier*” (*Raca*), “*Nanila*” (*Svan*), “*Sən tənəksən*”, “*La Vie en Rose*”, *F.List* – “*Christus ist geboren*” və s.

Musiqili-kompüter proqramları:

- Sibelius, Finale, Cubase, Logic;
- tapşırıqların yerinə yetirilməsi;
- kompozisiyaların yaradılması.

Musiqili əsərlər:

- müxtəlif dövrlərin bəstəkarlarının tanınmış əsərlərindən parçalar;
- Gürcü xalq və peşəkar əsərlərini dinləmək, tanımaq.

Layihələrdə iştirak etmə:

- layihənin planlaşdırılması və təhlili;
- layihənin hazırlanması, təqdimatı.

Musiqi nəzəriyyəsi və tarix:

- janr, üslub, dövr;
- bədii musiqili istiqamətlərin məşhur nümayəndələri;
- musiqili əsərlərin növ məzmunu (lirik, dramatik, epik, qəhrəmanlıq-dramatik, skerzo, qrotesk və s.);
- musiqili əsərlərin kompozisiyası: instrumental formalar (üçhissəli, rondo, variasiyalar, sonata, suita, sonaa-simfonik silsilə); vokal formalar (bənd, çatdırılma formaları).

Xalq musiqisi:

- dialekt, janr, mövzu, ifaçıların tərkibi;
- xalq musiqisinin sosial təyinatı (məişətlə əlaqə, elektron ifaçılıq, şifahi ötürmə ənənəsi, gizlilik, daimi dəyişiklik).

Tövsiyə olunmuş dinlənilən material:

- Xalq mahnıları; barokko, klassisizm, romantizm, impressionizm, XX əsr və gürcü bəstəkarlarının populyar əsərlərindən parçalar, məsələn, *“Yaradıcı Naduri”*, *uzun Kaxetiya mravaljamieri*, *Racanın “Uca dağ başına naməlum quş qondu”*, *“Müqəddəs Allah” kilsə xoru (Z. Palişvilinin variantı)*, *Afrikalı çoxsəsli “Yangissa”/ “Banga Banga” / “Bobangi”*, nümunəsi, *Avstraliya xalq mahnısı “Mums Choice”*; *B.Kvernadze – Mahnılar - kino musiqisi*, *Q.Kançeli – “Stiks” vokal simfonik süitası (parçalar)*; *L.Bethoven – fortepiano konserti #5*, *R.Ştraus – “Don Covanni” simfonik poeması (parçalar)*, *L.Bethoven – IX simfoniya (parçalar)*; *P.Çaykovski – “Qaratoxmaq qadın”*, *Q. Maler – V simfoniya, IV hissə - Adagietto*; *K.Orf – “Karmina Burana” (parçalar)*, *B. Bardok – “Simli, zərb alətləri və çelesa üçün musiqi*, *D. Şostakoviç – simli kvartet #3, III hissə, V simfoniya, I hissə*; *D. Brubek – “Take Five”*, *“G.Weiss –B.Thiele – “What a Wonderful World”*, *J. Hermans Show – “Hello Dolly”*, *G.Gershvin – “Porgy and Bess” (parçalar)*, *L.Weber “Super Star” (parçalar)*, *A. Cooper - Schools Out for this summer* və s.